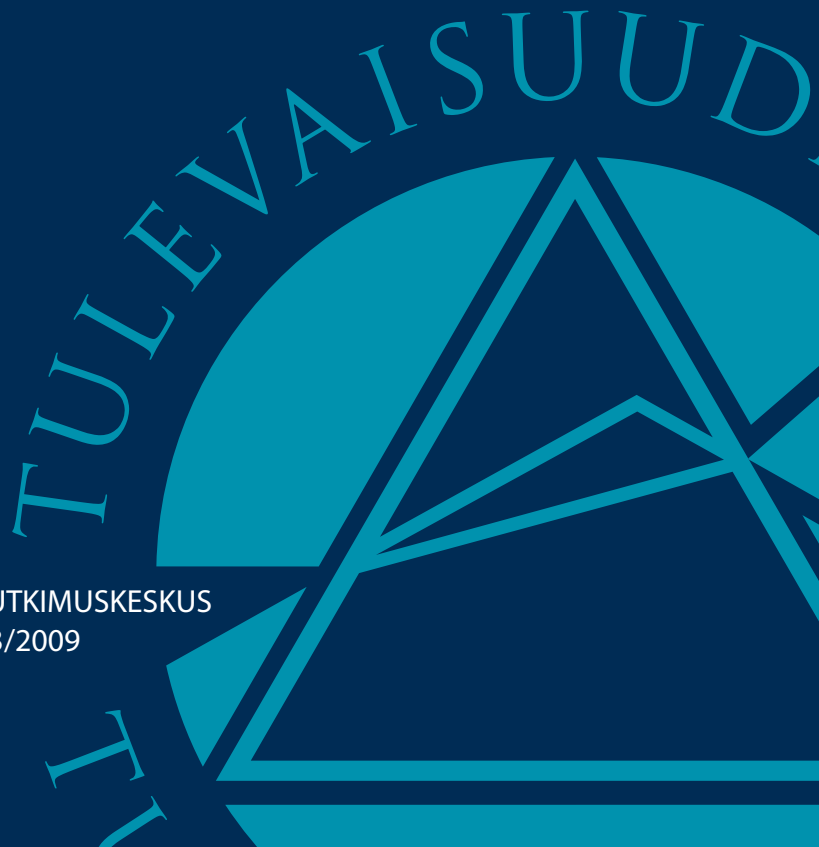

Olli Hietanen

MATKAILUN JA ELÄMYSTUOTANNON OSAAMISKESKUSOHJELMAN TULEVAISUUSKOULUTUS

Yhteenveto alueellisten koulutusverstaiden
menetelmistä ja tuloksista

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS
TUTU-JULKAISUJA 3/2009

TUTU-JULKAISUJA 3/2009

MATKAILUN JA ELÄMYSTUOTANNON
OSAAMISKESKUSOHJELMAN
TULEVAISUUSKOULUTUS

Yhteenveto alueellisten koulutusverkostaiden
menetelmistä ja tuloksista

Olli Hietanen

Olli Hietanen, kehitysjohtaja

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu

olli.hietanen@tse.fi

Copyright © 2009 Hietanen & Tulevaisuuden tutkimuskeskus & Turun kauppakorkeakoulu

ISBN 978-951-564-974-4 (kirja)

ISBN 978-951-564-975-1 (pdf)

ISSN 1797-1284

Taitto Anne Arvonon

Painopaikka Painosalama Oy, Turku

Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Turun kauppakorkeakoulu

Rehtorinpellonkatu 3, 20500 TURKU

Korkeavuorenkatu 25 A 2, 00130 HELSINKI

Pinninkatu 47, 33100 TAMPERE

Puh. (02) 481 4530

Faksi (02) 481 4630

www.tse.fi/tutu

tutu-info@tse.fi, etunimi.sukunimi@tse.fi

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	7
1. MENETELMÄT	9
1.1. Tulevaisuusverstas	9
1.2. Tulevaisuuspyörä	10
1.3. Tulevaisuustaulukko	12
1.4. Pehmeä systeemimetodologia	13
1.5. Delfoi-menetelmä	14
1.6. ACTVOD-tulevaisuusprosessi	16
2. KOULUTUSVERSTAIDEN TULOKSET	19
2.1. Turku	20
2.2. Jyväskylä	25
2.3. Helsinki	32
2.4. Rovaniemi	36
2.5. Savonlinna	40
3. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULEVAISUUSKUVISTA	45
LÄHTEET	51

JOHDANTO

Tämä raportti on tarkoitettu tulevaisuudentutkimuksen ja ennakkoinnin oppikirjaksi matkailun ja elämystuotannon ammattilaisille. Raportti sisältää käytännönläheisen kuvauksen tulevaisuusverstaasta, jossa käytetään ryhmätyömenetelminä tulevaisuuspyörää ja tulevaisuustaulukkoa. Menetelmiä on käytetty niin, että ne sopivat visionäärisen verkosto- ja muutosjohtamisen työkaluiksi.

Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen vuosina 2008–2009 toteuttaman Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuuskoulutuksen tilasi ja rahoitti Matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelma. Tulevaisuuskoulutus on osa laajempaa ennakointihanketta, joka toteutetaan vuosina 2008–2010. Ennakointihankkeen tavoitteena on tuottaa matkailun ja elämystuotannon alueellisia ja kansallisia tulevaisuuskuvia. Tulevaisuuskuvioiden lisäksi tavoitteena on myös lisätä alueellisten toimijoiden ennakointiosaamista. Siksi ennakointihankkeeseen on liitetty myös tulevaisuudentutkimuksen opetusta. Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuuskoulutuspäiviä järjestettiin syksyllä 2008 viidellä paikkakunnalla:

- Turussa 1.10.2008
- Jyväskylässä 23.10.2008
- Helsingissä 24.10.2008
- Rovaniemellä 29.10.2008
- Savonlinnassa 6.11.2008

Koulutuspäivät sisälsivät menetelmäluennon ja harjoitusverstaan. Koulutuspäivät oli suunnattu erityisesti matkailun ja elämystuotannon kehittäjätahoilleⁱ ja niihin osallistui yhteensä noin 40 henkilöä. Vuosina 2008–2010 toteutettavan

i Matkailun ja elämystuotannon koulutusverstaat suunnattiin kehittäjätahoille ja varsinaiset ennakointiverstaat kaikille matkailun ja elämystuotannon sidosryhmille – varsinkin matkailu ja elämystalveluiden tuottajille. Tällä tavalla ennakointiverstaat tuottavat toimialan varsinaisia tulevaisuuskuvia samalla kun koulutusverstaat tuottavat ennakointiosaamista alan kehittäjille. Tässä raportissa on raportoitu ainoastaan koulutusverstaoiden tulokset. Koska koulutusverstaaisiin ei ole osallistettu laaja-alaisesti ja monipuolisesti matkailun ja elämystuotannon eri sidosryhmiä, niin verstaoiden tuloksia ei voi pitää kovinkaan luotettavina skenaarioina toimialan tulevaisuudesta. Sen sijaan skenaariot ja tulevaisuuskuvat antavat vahvan signaalin alan kehittäjätahojen peruskomuksista.

tulevaisuuskoulutuksen tavoitteena on kehittää matkailun ja elämystuotannon kehittäjätahojen osaamista niin, että he voivat ennakointihankkeen jälkeen omatoimisesti jatkaa matkailu- ja elämystuotannon toimialaan liittyvää alueellista ennakointia.

Tässä raportissa esitetään lyhyesti koulutusverstaissa käytetyt menetelmät sekä myös koulutusverstaissa syntyneet matkailun ja elämystuotannon alueelliset tulevaisuuskuvat (ks. alaviite 1). Materiaali on tarkoitettu koulutusverstaisiin osallistuneiden matkailun ja elämystuotannon toimijoiden yhteiseksi muistiksi ja jatkokoulutuksen oppimateriaaliksi.

Tulevaisuuskoulutusta jatketaan syksyllä 2009 ja keväällä 2010 ennakoinnista kiinnostuneiden toimijoiden etäopetuksella ja henkilökohtaisella ohjauksella.

1. MENETELMÄT

Matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutuksessa käytettiin menetelmänä ACTVOD-tulevaisuusprosessia, joka on Tulevaisuuden tutkimuskeskuksessa kehitetty visionäärisen verkostojohtamisen menetelmä. Tässä menetelmässä yhdistetään tulevaisuusverstaas-, tulevaisuuspyörä- ja tulevaisuustaulukkomenetelmät sekä pehmeä systeemimetodologia ja (tarvittaessa myös) Delfoi-kysely yhdeksi tulevaisuusprosessiksi, joka vaihe vaiheelta aukaisee asiantuntijoiden käsityksiä tulevaisuudesta. Samalla tuetaan asiantuntijoiden verkostoitumista ja verkoston yhteisen vision syntymistä.

1.1. Tulevaisuusverstaas

Tulevaisuusverstaas on eri toimijoita laaja-alaisesti ja monipuolisesti osallistava tulevaisuuden tekemisen väline. Laadukkaaseen ennakointiprosessiin osallistetaan kaikki ne toimijat, joiden tulevaisuudesta on kyse. Esimerkiksi sairaalan tulevaisuutta tutkittaessa prosessiin tulisi osallistaa sairaalan henkilökunnan lisäksi myös potilaat, omaiset, lääketeollisuus, apteekit, lainsäätävä, rahoittajat jne. Osallistaminen voidaan tehdä esimerkiksi kyselyillä, haastatteluilla ja/tai verstaasmenetelmillä. Verstaasyöskentelyssä voidaan tekijöistä, tavoitteista ja sisällöistä riippuen hyödyntää hyvinkin erilaisia ryhmätyömenetelmiä. Verstaaiden rakenteelle on kuitenkin yleisesti ominaista se, että verstaas jakaantuu sisällöllisesti (Nurmela 2003):

1. valmisteluvaiheeseen, joka tapahtuu ennen verstaasta;
2. ongelmavaiheeseen, jossa määritellään käsiteltävä ongelma ja lähtötilanne;
3. mielikuvitusvaiheeseen, jossa etsitään vaihtoehtoisia ratkaisuja;
4. todellistamisvaiheeseen, jossa etsitään konkreettisia toimenpiteitä sekä
5. jälkitoimenpiteisiin, jotka tapahtuvat verstaan jälkeen.

Verstaasmenetelmä eroaa perinteisistä kyselyistä ja haastatteluista siinä, että verstaat perustuvat dialogiin – eri sidosryhmien väliseen vuoropuheluun. Siksi menetelmä myös tukee vahvasti verkostoitumista ja kokonaisuuden hahmottamista. Tulevaisuusverstaaiden tavoitteena on eri toimijoiden yhteen saattaminen sekä toi-

mijoiden välisen keskustelun kehittäminen erilaisin ryhmätyömenetelmin (dialog management). Verstaat toimivat foorumina, jotka keräävät yhteen eri toimijoita. Verstaiden avulla voidaan rakentaa verkostoja, hallita kokonaisuuksia sekä kehittää toimialarajoja ylittäviä innovaatioita. Verstaiden tuloksena syntyy paitsi tulevaisuuskuvia niin myös verkostoitumista, innovaatioita ja säännöllisesti toistettuna myös yhteistoimintakulttuuria.

Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuuskoulutuksen verstaissa osallistujat jaettiin ryhmätöiden ajaksi noin kuuden henkilön ryhmiin. Pienryhmät ovat verstasmenetelmän näkökulmasta keskeisiä. Jos ryhmässä on liian paljon tai liian vähän keskustelijoita, niin dialogi kärsii: pöydän toinen pää ei enää kuule mistä toinen pää puhuu ja pöytään muodostuu useita pieniä keskusteluja – tai parin ryhmän jäsenen poistuminen kesken päivän johtaa tynkärühmään, joka ei enää löydä puheenaiheita. Noin kuuden hengen ryhmät ovat osoittautuneet toimiviksi. Kuusi henkeä muodostaa vielä yhden keskustelun eikä parin keskustelijan poistuminen kesken päivän (kuten yleensä käy) pilaa ryhmän työskentelyä.

1.2. Tulevaisuuspyörä

Tulevaisuuspyörä on nk. mind map -menetelmä (miellekartta), jossa käsiteltävänä oleva teema – esimerkiksi matkailun tulevaisuus – puretaan kerros kerrokselta osiinsa. Tämän jälkeen osa-alueet voidaan haastaa yksitellen erilaisilla tulevaisuustrendeillä, kuten esimerkiksi ikääntyminen, kestävä kehitys jne. Tällä tavalla muodostetaan käsitystä siitä, mikä on käsiteltävänä olevan teeman kokonaisuus ja miten tulevaisuus haastaa kokonaisuuden eri osa-alueet. Samalla voidaan tarkastella systeemin osien välisiä vuorovaikutussuhteita. (ks. esim. Glenn 1994)

Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuuskoulutusverstaissa tulevaisuuspyörämenetelmää käytettiin tulevaisuusverstaiden ensimmäisenä työvaiheena. Verstaissa tehtiin harjoitustyönä kaksi erilaista tulevaisuuspyörää. Ensimmäisessä harjoituksessa tulevaisuuspyörä käynnistettiin keskustelemalla siitä, mitä matkailu ja elämystuotanto ovat vuonna 2008. Keskustelun tuloksena syntyi miellekartta matkailun ja elämystuotannon nykytilasta Turussa, Jyväskylässä, Rovaniemellä, Helsingissä ja Savonlinnassa. Tämän jälkeen ryhmät analysoivat, että miten tietyt ennakointiraporteista tunnistetut trendit vaikuttavat toimialaan: millä osa-alueilla tapahtuu positiivisia vaikutuksia ja millä negatiivisia? Harjoitustöiden trendeinä

olivat ikääntyminen, lama, monikulttuurisuus, kestävä kehitys (mm. energian hinnan nousu) ja uudet käyttökulttuurit (esimerkiksi virtuaalisten tuotteiden yleistyminen). Tätä menetelmää voidaan käyttää muun muassa erilaisten ennakointiraporttien tulosten arvioimiseen ja arvottamiseen paikallisella tasolla tai oman yrityksen näkökulmasta: ensin avataan oma nykyinen toiminta miellekarttaan ja sen jälkeen arvioidaan, että miten tarkasteltava trendi vaikuttaa toiminnan eri osa-alueilla. Kaikkiin trendeihin sisältyy uhkia ja mahdollisuuksia. Tulevaisuuspyörä auttaa hallitsemaan uhkia ja hyödyntämään kaikissa muutoksissa piileviä mahdollisuuksia.

Toisessa tulevaisuuspyöräharjoituksessa toimittiin eri tavalla. Lähtökohdaksi valittiin nykytilan sijasta keskustelu siitä, minkälaista matkailu ja elämystuotanto on vuonna 2050 – ja minkälaista sen pitäisi olla parhaimmassa tapauksessa. Tämän visionäärisen keskustelun tuloksena syntyi miellekartta tulevaisuuden matkailusta ja elämystuotannosta: palveluista, toimintarakenteista, asiakkaista, uhista, mahdollisuuksista yms. Keskustelun lopuksi ryhmä äänesti siitä, mitkä keskustelussa esille nousseista tulevaisuusteemoista ovat kaikkein tärkeimpiä tai/ja mielenkiintoisimpia. Teemoja voidaan haluttaessa tarkentaa kirjoittamalla äänestyksen voittaneista teemoista lyhyitä tulevaisuustarinoita.

Tulevaisuuspyörämenetelmä sopii hyvin erilaisia sidosryhmiä osallistavaan tulevaisuusverstaaseen, koska miellekarttaan on helppo liittää kaikki keskustelussa esille nousevat näkökulmat. Keskustelussa ei ole oikeita tai väriä vastauksia, vaan pyörään/karttaan voidaan merkitä kaikki keskustelussa esille nousseet teemat (kaikkien keskustelijoiden mielipiteet). Työryhmää pitää myös keskustelun aikana rohkaista tähän kehottamalla ryhmää kirjoittamaan kaikki esille tulevat teemat ja mielipiteet paperille. Keskustelun tavoitteena ei ole rajata tai fokusoida vaan päinvastoin nostaa esille mahdollisimman paljon erilaisia näkökulmia ja mielipiteitä. Mitä enemmän ryhmä kirjoittaa, sitä paremmin tehtävä onnistuu.

Tässä raportissa esiteltävässä ACTVOD-tulevaisuusprosessissa tulevaisuuspyörän keskiössä oleva otsikko on tietoisesti melko yleinen – esimerkiksi matkailu vuonna 2050. Tämä mahdollistaa mahdollisimman laaja-alaisen ja luovan keskustelun tulevaisuusverstaan ensimmäisessä työvaiheessa. Otsikko ei ohjaa eikä rajaa, vaan keskustelijat voivat painottaa mitä tahansa asioita. Olennaista on myös pitkä aikajänne: vuosi 2050 on niin kaukana, että se vapauttaa keskustelijat pohtimaan asioita, jotka ovat riippumattomia nykytilasta. Pitkä aikajänne ja yleisellä tasolla

oleva otsikko auttavat erilaisia sidosryhmiä hahmottamaan yhteisiä tulevaisuusteemoja nykyisten ongelmien ja vastakkainasettelujen takana. Myös arvokeskustelulla (mikä on paras mahdollinen tulevaisuus?) on oma erityinen merkityksensä tulevaisuudentutkimuksessa. Tulevaisuudesta ei ole saatavilla samanlaista faktatietoa kuin historiasta. Siksi eri alojen asiantuntijoilla ja maallikoilla ei välttämättä ole riittävästi tieteellistä tietoa aihealueen tulevaisuuden arvioimiseen – mutta he kaikki pystyvät keskustelemaan yhdessä siitä, mitä he haluaisivat ja toivoisivat. Tulevaisuudentutkimuksen verstasmenetelmien tavoitteena on saada asiantuntijat ja osalliset keskustelemaan tulevaisuudesta sen pohjalta mitä he tietävät, luulevat, tuntevat, haluavat ja toivovat. Tulevaisuuskuvat ja ennusteet rakennetaan analysoimalla keskustelussa syntyneitä näkemyksiä. Tulevaisuus tehdään. Siksi ihmisten toiveilla, haaveilla, unelmilla ja haluilla on taipumus toteutua.

Perusmuodossaan tulevaisuuspyörä, kuten muutkin tässä raportissa esiteltävät ryhmätyötehtävät tehdään pöydällä olevalle fläppipaperille (tms. suurelle paperille), jotta kaikki keskustelijat koko ajan näkevät kokonaisuuden. Ryhmä tavallaan keskustelee paperin kautta ja tekee visuaalista miellekarttaa. Mikäli ryhmätöiden kirjaamisessa käytetään kannettavia tietokoneita, niin jokaisella ryhmällä pitäisi olla käytössään datatykki, jotta ryhmä myös tässä tapauksessa näkisi mitä kirjuri on kirjannut.

1.3. Tulevaisuustaulukko

Tulevaisuustaulukko on tulevaisuudentutkimuksen käyttämä skenaariomenetelmä vaihtoehtoisten tulevaisuuskuviin hahmottamiseen. Kun vaihtoehtoiset tulevaisuuskuvat sisältävät myös kuvauksen niihin johtavista vaihtoehtoisista poluista, voidaan puhua myös skenaarioista. Tulevaisuustaulukko on tarkastelumatriisi, jonka vasempaan laitaan (pystysarakkeeseen) merkitään mahdollisimman kattavasti ja monipuolisesti kaikki tutkittavaan asiaan tai ilmiöön vaikuttavat muuttujat. Taulukon vaakarivit puolestaan sisältävät näiden muuttujien erilaisia tiloja. Tutkittavan asian vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia muodostetaan valitsemalla taulukon riveiltä erilaisia tilapareja – yleensä yksi arvo/rivi. (ks. esim. Seppälä 2003 sekä Kuusi & Kamppinen 2003)

Matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutuksessa tulevaisuustaulukkoa käytettiin tulevaisuusverstaan toisena työvaiheena siten,

että vuoden 2050 aikajänteellä tehtyjen tulevaisuuspyörien äänestyksessä voittaneet teemat avattiin seuraavassa työvaiheessa tulevaisuustaulukon avulla tulevaisuuskuviksi ja skenaarioiksi. Tulevaisuustaulukkojen muuttujien valinnassa puolestaan hyödynnettiin pehmeää systeemimetodologiaa.

1.4. Pehmeä systeemimetodologia

Systeemimetodologiaa käytetään kun tavoitteena on hahmotella ja mallintaa jonkin systeemin toimintaa – kun tarkastelemme maailmaa ja toimintaympäristöä systeemeinä. Tässä menetelmässä jonkin laajan kokonaissysteemin toiminta jaetaan osasysteemeihin ja näiden välisiin rajapintoihin sekä systeemin eri osien välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Pehmeää systeemimetodologiaa sovelletaan inhimillisen toiminnan selittämiseen erotuksena luonnon kausaalisista systeemeistä ja tapahtumista. (ks. esimerkiksi Rubin 2003).

Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuuskoulutuksessa (ACTVOD-tulevaisuusprosessissa) pehmeää systeemimetodologiaa käytettiin ACTVOD-tulevaisuustaulukon muuttujissa yhdistämällä tulevaisuustaulukko ja Peter Checklandin niin kutsuttu CATWOE-malliⁱ. Checkland tarkastelee inhimillisiä tapahtumia kuuden muuttujan avulla: customer, actors, transformation process, worldview, owner ja environmental constraints (ks. taulukko 1). CATWOE:n ja tulevaisuustaulukon yhdistäminen tehtiin siten, että tulevaisuustaulukon vasempaan laitaan (muuttujiksi/tekijöiksi) asetettiin nk. CATWOE-mallin muuttujat, joita samalla hieman muokattiin ja järjesteltiin (näin CATWOE:sta tuli ACTVOD).

i CATWOE-mallista ks. esimerkiksi Checkland & Holwell 1998 ja Checkland & Scholes 1990.

Taulukko 1. Checklandin CATWOE -muuttujat ja niistä tehty ACTVOD-sovellus.

Checklandin muuttujat:	ACTVOD-taulukon muuttujat:
C = customer (asiakas, jonka toimintaan prosessi vaikuttaa)	A (actors/kuka) = ne toimijat, jotka tuottavat ja tekevät asioita: kuka, ketkä?
A = actors (toimijat, jotka saavat prosessin aikaan)	C (customers/kenelle) = ne toimijat, joille tehdään: kenelle?
T = transformation process (muutosprosessi, jossa systeemiin tuleva resurssi muuttuu tuotteeksi; eli kuvaus siitä muutoksesta, mitä eri toimijat yrittävät toiminnallaan saada aikaan)	T (Transformation process/mitä) = toiminnan tavoite eli se, mitä on tarkoitus saada toiminnan avulla aikaan: asiantila X muuttuu toiminnan Z avulla asiantila Y:ksi: mitä, miksi?
W = worldview (maailmankuva)	V (Values/arvot) = arvot, jotka liittyvät toimintaan (mm. asiakkaiden ja aktoreiden arvot): (voidaan toisinaan korvata myös kysymyksellä miten?)
O = owners (omistajat, jotka voivat pysäyttää muutoksen)	O (Obstacles/esteet) = ne tekijät, jotka ovat esteitä tavoitteiden ja päämäärien tavoittamiselle ja toteutumiselle (kitka)
E = environmental constraints (toimintaympäristön asettamat vakiot eli ulkoiset rajoitukset)	D (Drivers/ajurit) = ne resurssit yms. tekijät, jotka auttavat toimijoita saavuttamaan päämääränsä (energia)

ACTVOD-muuttujat soveltavat pehmeää systeemimetodologiaa ja CATWOE-mallia visionääriseen johtamiseen ja niiden avulla voidaan paremmin jatko-työstää tulevaisuuspyörässä esille nousseita teemoja. Tulevaisuustaulukon muuttujia voidaan myös tapauskohtaisesti täydentää uusilla muuttujilla, kuten esimerkiksi: osaamisella (Knowledge, Know how), tuotteilla (Products), teknologialla (Technology) jne. ACTVOD-tulevaisuustaulukkoa ei yleensä käytetä aivan oikeaoppisen tulevaisuustaulukon tapaan keräämään esille kaikkia asiaan vaikuttavia muuttujia ja niiden tiloja, vaan tavoitteena on pikemminkin etsiä vaihtoehtoisia toimenpiteitä sille, miten tulevaisuuspyörässä esille nousseet tulevaisuuskuvat voitaisiin toteuttaa.ⁱ

ⁱ Myös tulevaisuuspyörä voidaan toteuttaa monella eri tavalla – esimerkiksi siten, että ensimmäisessä kehässä on 3–5 vuoden aikajänne, seuraavassa 5–10 vuotta jne. Tai kehät voidaan rakentaa SWOT- tai/ja PESTE-muuttujista. Koulutusverstaissa käytetyt tulevaisuuspyörät olivat yksinkertaisia miellekarttoja (ilman valmiiksi mietittyjä kehä). Tällä tavalla ne mahdollistivat monialaisen ryhmän luovan ja itseohjautuvan keskustelun.

1.5. Delfoi-menetelmä

Delfoi-menetelmä on kehitetty asiantuntijoiden tulevaisuutta koskevien käsitysten keräämiseen ja analysoimiseen. Menetelmä ei perustu kattavaan tilastolliseen otantaan, vaan siinä keskitytään rajatun asiantuntijaryhmän vastauksiin ja etenkin vastauksissa esitettyjen tulevaisuusväitteiden perusteluihin: diskurssiin ja argumentaatioon. Delfoi-menetelmässä asiantuntijoiden ensimmäisen osion vastauksia perusteluineen käytetään toisessa (ja mahdollisessa kolmannessa jne.) vaiheessa keskustelun lähtökohtana. Tällä tavalla Delfoi-prosessi syventyy vaihe vaiheelta tarkasteltavan ongelman nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin. Olennaista Delfoi-prosessille on peräkkäisissä työvaiheissa tapahtuva tiedon kumuloituminen. (Kuusi 2003, Linstone 1999). Delfoi-kysely voidaan toteuttaa myös haastatteluna. Olennaista on se, että kyselyssä tai haastattelussa on useita kierroksia, joiden aikana asiantuntijat kommentoivat toinen toistensa vastauksia. Tämän kommentoinnin ansiosta Delfoi-kysely muistuttaa jossakin määrin dialogia tai tieteellistä diskurssia ja asiantuntijat voivat myös vaihtaa mielipidettään kyselyn aikana.

Alkuperäisessä muodossaan Delfoi-kyselylle oli olennaista keskustelijoiden anonymiteetti millä pyrittiin edistämään keskustelun rehellisyyttä: kun keskustelijat eivät tiedä ketkä keskusteluun osallistuvat ja kenen mielipiteitä he kommentoivat, niin heidän ei tarvitse varoa sanojaan ja mielipiteitään. Delfoi-kyselyn tulokseksi ymmärrettiin vastaavasti konsensus – se mistä asiantuntijat olivat mielipiteenvaihdon jälkeen samaa mieltä. Nykyisin anonymiteetistä on melko pitkälti luovuttu ja mielenkiintoisena tuloksena voidaan pitää myös sitä, mistä asiantuntijat ovat erimielisiä. Yhteisten ja jaettujen perususkomusten ja visioiden lisäksi mielenkiintoisia ovat myös ne seikat ja ilmiöt, joilla asiantuntijat perustelevat vastakkaisia mielipiteitään. (Ks. esim. Osmo Kuusi 2003b)

ACTVOD-tulevaisuusprosessissa Delfoi-kyselyä käytetään tarvittaessa tulevaisuusverstaiden tulosten tarkistamiseen ja arvottamiseen. Delfoi-kyselyn avulla voidaan muun muassa kysyä asiantuntijoiden arvioita verstaassa syntyneiden tulevaisuuskuvien haluttavuudesta ja todennäköisyydestä – sekä tarkentaa toimenpide-ehdotuksia ja sitouttaa prosessiin mukaan uusia sidosryhmiä ja asiantuntijoita. Delfoi-kyselyn ensimmäistä vaihetta voidaan käyttää myös tulevaisuusverstaan valmisteluvaiheessa – esimerkiksi aloituskysymyksen etsimisessä, tietoperustan, perususkomusten ja lähtötilanteen määrittelyssä – ja ennen kaikkea asiantuntijoi-

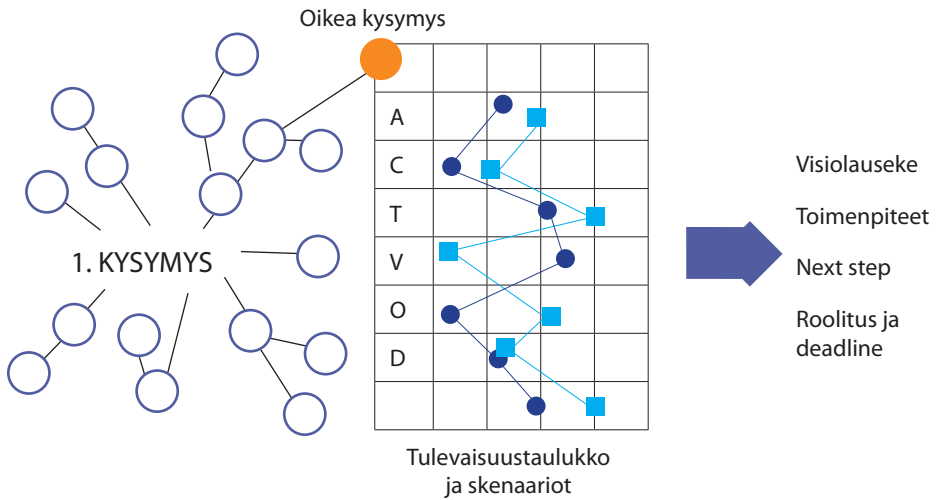
den motivoimisessa ja kutsumisessa mukaan prosessiin. (Ks. esim. Ahvenainen & Hietanen 2007)

Myös ACTVOD-tulevaisuusprosessi itsessään on eräänlainen Delfoi-prosessi, jossa pureudutaan vaihe vaiheelta asiantuntijoiden tulevaisuuskäsityksiin ja -odotuksiin: ensimmäisen vaiheen (tulevaisuuspyörän) tulos on toisen vaiheen (tulevaisuustaulukon) lähtökohta – ja jos prosessiin lisätään vielä (tuloksia tarkentava) nettikysely, niin toisen vaiheen tulos on taas kolmannen vaiheen lähtökohtana jne. Siksi ACTVOD-tulevaisuusprosessissa yhdistetyt tulevaisuudentutkimuksen menetelmät eivät ole pelkästään peräkkäisiä työvaiheita tai erilaisia tapoja käsitellä asiantuntijoiden tulevaisuustietoa, vaan ne muodostavat yhden, vaiheittain etenevän prosessin, joka etenee yleisestä erityiseen skaalaamalla asiantuntijoiden keskustelua vaihe vaiheelta ja tehtävä tehtävältä yleisistä tulevaisuusteemoista erityisalueiden tulevaisuuskuviin ja lopulta toimenpide-ehdotuksiin.

1.6. ACTVOD-tulevaisuusprosessi

Kun tulevaisuuspyörää ja ACTVOD-tulevaisuustaulukkoa käytetään samassa tulevaisuusverstaassa peräkkäisinä työvaiheina, niin voidaan puhua ACTVOD-tulevaisuusprosessista (kuva 1), jossa ensin etsitään ”oikeaa kysymystä” tulevaisuuspyörän avulla. Liikkeelle lähdetään tulevaisuuspyörällä jostakin alustavasta, yleisestä teemasta, kuten esimerkiksi matkailu vuonna 2050. Keskustelun jälkeen tehdään äänestys, jossa työryhmä valitsee jatkokäsittelyyn keskeisimmäksi katsomansa tulevaisuusteemat. Nämä teemat avataan seuraavassa työvaiheessa tulevaisuustaulukon avulla tulevaisuuskuviksi ja skenaarioiksi.

Tulevaisuuspyörän tavoitteena on pohtia teemaa tyhjältä pöydältä ja tunnistaa tällä tavalla tarkasteltavan teeman kannalta merkittävimmät tulevaisuusteemat. Nämä (yksityiskohtaisemmat) teemat avataan tarkemmin tulevaisuustaulukossa. Tulevaisuustaulukon avulla etsitään toimenpiteitä halutun tulevaisuuden toteuttamiseksi sekä kirjoitetaan visionäärisiä tulevaisuustarinoita. Toimenpiteet voidaan etsiä joko samassa verstaassa kuin tulevaisuuspyörä ja tulevaisuustaulukkokin on tehty – tai jälkitoimenpiteinä esimerkiksi nettikyselyn (Delfoi-kyselyn) avulla. Jos toimenpiteitä etsitään kyselyn avulla, niin tulevaisuusverstaan tulokset voidaan samalla alistaa laajemman sidosryhmän arvioitavaksi. Samalla voidaan etsiä halukkaita toimijoita mukaan haluttua tulevaisuutta (visiota ja strategisia toimenpiteitä) toteuttamaan.

Kuva 1. ACTVOD -tulevaisuusprosessi muodostuu neljästä työvaiheesta: 1) oikean kysymyksen etsimisestä tulevaisuuspyörän (mind map) avulla, 2) tulevaisuustaulukon rakentamisesta valitusta temasta, 3) skenaarioiden muodostamisesta ja 4) toimenpiteiden määrittämisestä (skenaarion toteuttamiseksi). Nämä toimenpiteet suoritetaan tulevaisuusverstaassa (1-4 verstaasta). Haluttaessa menetelmään voidaan lisätä viidentenä (jälki)toimenpiteenä (netti)kysely, jossa verstaisten tulokset alistetaan laajemman sidosryhmän/asiantuntija-ryhmän arvioitavaksi. Samalla voidaan etsiä yhteistyöstä kiinnostuneita yhteistyötahoja. Tämä monivaiheinen tulevaisuusprosessi muodostaa Delfoi-proessin, jossa työvaiheelta pureudutaan syvemmälle asiantuntijoiden näkemyksiin tulevaisuudesta.

ACTVOD-tulevaisuusprosessin ja Delfoi-proessin vastaavuudet lisääntyvät entisestään, jos ACTVOD-tulevaisuusprosessi sisältää useita peräkkäisiä tulevaisuusverstaista, joista jälkimmäinen aina aloittaa siitä, mihin edellinen päättyi. Tällaiseen prosessiin voidaan matkan varrella kutsua ja osallistaa koko ajan uusia asiantuntijoita aina sen mukaan minkälaista asiantuntemusta kaivataan. Tällaista uuden asiantuntemuksen jatkuvaa mukaan keräämistä voidaan kutsua myös lumipallomenetelmäksi.

Kaikki tulevaisuudentutkimuksen menetelmät ovat herkkiä asiantuntijuudelle. Toisin sanoen oikeiden asiantuntijoiden valinta on kriittistä tulevaisuusprosessin

onnistumiselle. (ks. esim. Kuusi 2003) Mukaan prosessiin olisi siksi saatava ne, joilla on valtaa ja mahdollisuus toimia ja toteuttaa prosessissa syntyneet tulevaisuuskuvat, sekä ne, jotka todella tietävät tutkittavasta asiasta – ja periaatteessa myös kaikki ne, joita asia koskee (ne joiden tulevaisuutta käsittelemme). Yksinkertaisemmin ilmaistuna mukaan tarvitaan tuottajat ja asiakkaat sekä aiheen kannalta keskeiset sidosryhmät (innovaatioverstaissa muun muassa rinnakkaistoimialoja). Asiantuntijoiden valinnassa voidaan hyödyntää lumipallomenetelmää. Tällä tarkoitetaan sitä, että ensimmäisiltä hankkeeseen osallistetuilta asiantuntijoilta (jotka on valittu parhaan mahdollisen ymmärryksen mukaan) voidaan kysyä, että keiden muiden pitäisi osallistua hankkeeseen (tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi verstaan valmisteluvaiheessa toteutettavalla Delfoi-kyselyn ensimmäisellä vaiheella) ja lisäksi hankkeen jokaisen osavaiheen jälkeen voidaan prosessiin kutsua uusia asiantuntijoita aina sen mukaan, mihin suuntaan prosessi on edennyt. Hankkeen toiseen tulevaisuusverstaaseen voidaan kutsua uusia asiantuntijoita, jotka tietävät enemmän niistä erityisteemoista, jotka nousivat esille ensimmäisessä tulevaisuusverstaassa jne. (Ks. esim. Anis, Heliö, Hietanen & Marttinen 2007 sekä Heikkilä & Hietanen 2007)ⁱ

i Samanlaista tulevaisuusprosessia ja samoja menetelmiä on hyödynnetty myös Pääkaupunkiseudun tulevaisuushankkeessa (Hietanen 2008).

2. KOULUTUSVERSTAIEN TULOKSET

Koulutusverstaiden tarkoituksena oli tutustuttaa matkailun ja elämystuotannon kehittäjätahot kahteen tulevaisuudentutkimuksen perusmenetelmään: tulevaisuuspyörään ja tulevaisuustaulukkoon. Lyhyessä, noin 2 tunnin harjoituksessa tehtiin kaksi erilaista tulevaisuuspyörää ja yksi tulevaisuustaulukko. Lisäksi jälkimmäisen tulevaisuuspyörän ja tulevaisuustaulukon yhdistelmä muodosti kaksivaiheisen kokonaisuuden, ACTVOD-tulevaisuusprosessin.

1. Ensimmäisessä ryhmätyötehtävässä osallistujia pyydettiin tekemään tulevaisuuspyörä alueen matkailun ja elämystuotannon nykytilasta vuonna 2008: mitä matkailu ja elämystuotanto on tällä alueella juuri nyt?
2. Toisessa ryhmätehtävässä osallistujia pyydettiin tekemään samanlainen tulevaisuuspyörä kuin edellä – mutta tällä kertaa vuoden 2050 aikajänteellä: minkälaista alueen matkailun ja elämystuotannon pitäisi olla vuonna 2050 jos kaikki olisi niin hyvin kuin mahdollista?
3. Kolmannessa vaiheessa harjoituksen vetäjä esitti viisi ennakoitiraporteista valittua trendiä/tulevaisuushaastetta ja pyysi työryhmiä ensin valitsemaan yhden trendeistä ja sen jälkeen pohtimaan, että miten ja missä tämä trendi vaikuttaa alueen matkailuun ja elämystuotantoon (vuoden 2008 eli nykytilan perusteella tehtyyn tulevaisuuspyörään): missä kohdin tulevaisuuspyörää/missä teemoissa tulevaisuusteema aiheuttaa kasvua/mahdollisuuksia ja missä puolestaan uhkia ja menetyksiä? Koulutusverstaassa esitetyt vaihtoehtoiset trendit olivat:
 - Ikääntyminen
 - Monikulttuurisuus
 - Kestävä kehitys (esimerkiksi energian kallistuminen)
 - Lama/pankkikriisi
 - Uudet käyttökulttuurit (mm. yhteisöllisyys ja virtuaalisuus)
4. Neljännessä vaiheessa työryhmät äänestivät jälkimmäisestä (vuoden 2050 aikajänteellä tehdystä) tulevaisuuspyörästä tärkeimmäksi katsomansa teemat. Jokaisella työryhmän jäsenellä oli kolme ääntä. Äänestyksen voittanut teema avattiin seuraavassa työvaiheessa tulevaisuustaulukossa tulevaisuuskuviksi ja toimenpide-ehdotuksiksi.

Koulutusverstaissa harjoiteltiin useita eri menetelmiä: raportissa esitetyt tulevaisuuspyörät ovat siis toisilleen vaihtoehtoisia – niitä ei ole tarkoitus käyttää samassa tulevaisuusverstaassa. Vuoden 2050 aikajänteellä toteutettuun tulevaisuuspyörään voidaan tarvittaessa liittää jatkotehtäväksi tulevaisuustaulukko (jolloin kokonaisuutta kutsutaan tässä raportissa ACTVOD-menetelmäksi). Sen sijaan vuoden 2008 aikajänteellä tehdyn tulevaisuuspyörän jatkotehtävänä on jonkin trendin vaikutusten arvioiminen: miten trendi vaikuttaa asioiden nykytilaan – mikä muuttuu? Mitä mahdollisuuksia ja toisaalta ongelmia trendi tuottaa?

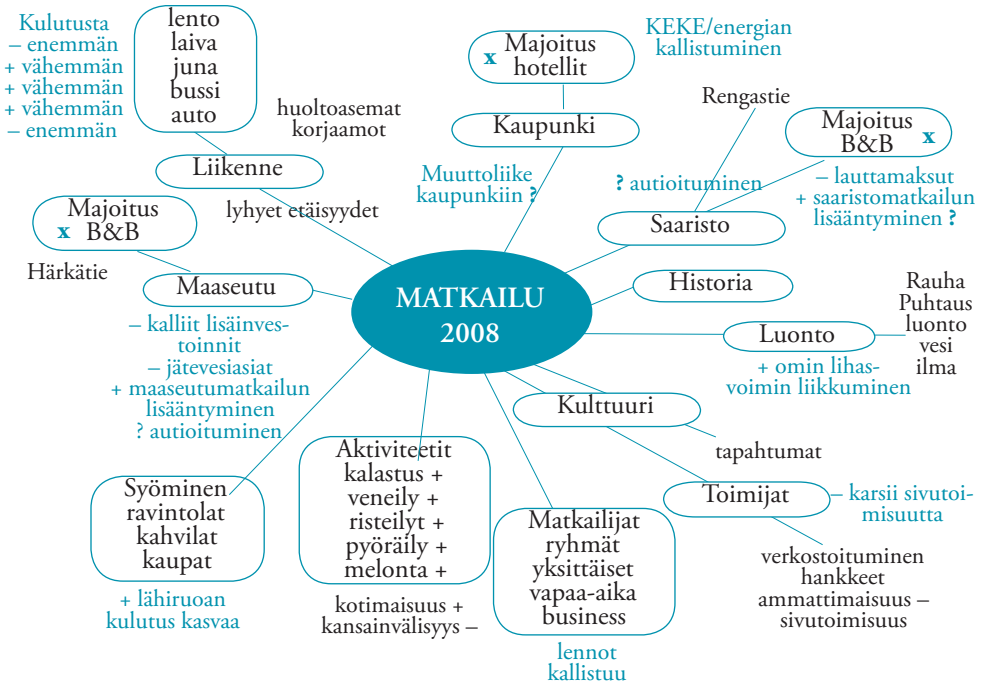
Koulutusverstaiden harjoitustöiden tuloksena oli arvio joidenkin tulevaisuushaasteiden (trendien) vaikutuksesta kunkin pilottialueen matkailuun sekä visio-näärisiä tulevaisuuskuvia alueen matkailutuotteista.

2.1. Turku

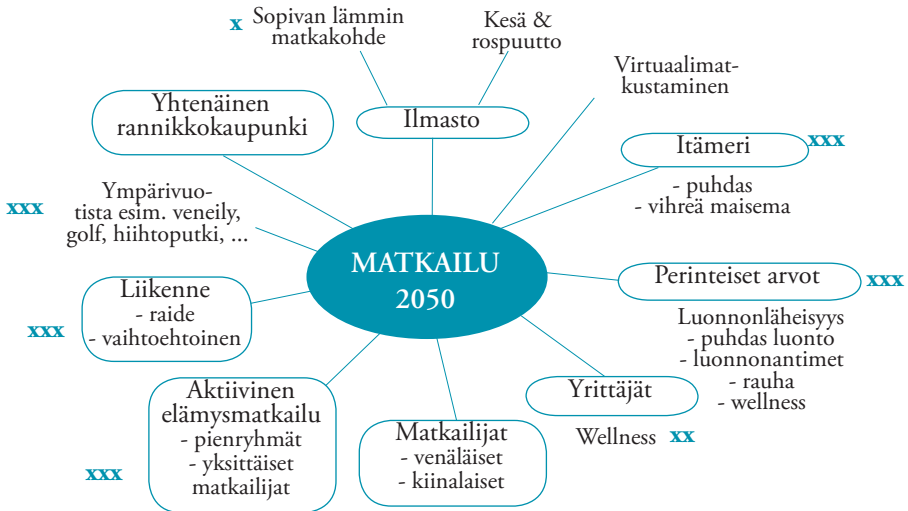
Turussa järjestetyssä Matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutuksessa työskenteli rinnakkain kaksi työryhmää, jotka tekivät kumpikin kaksi tulevaisuuspyörää ja yhden tulevaisuustaulukon.

Ensimmäisessä tulevaisuuspyörässä asiantuntijoita pyydettiin aluksi keskustelemaan alueen matkailun ja elämystuotannon nykytilasta: minkälaista Turun seudun matkailu ja elämystuotanto on vuonna 2008? Seuraavassa työvaiheessa työryhmiä pyydettiin arvioimaan millä tavalla tietyt tulevaisuushaasteet vaikuttavat alueen matkailuun ja elämystuotantoon. Ryhmä 1 tarkasteli energian niukentumisen ja kallistumisen vaikutusta (kuva 2) ja ryhmä 2 vastaavasti ikääntymisen vaikutusta (kuva 4). Vaikutukset merkittiin tulevaisuuspyörään plus- ja miinusmerkeillä ja lyhyillä kuvauksilla.

Ryhmätyön toisessa vaiheessa tehtiin toinen tulevaisuuspyörä vuoden 2050 aikajänteellä. Osallistujia pyydettiin keskustelemaan siitä, minkälaista alueen matkailu ja elämystuotanto on ja minkälaista sen pitäisi olla vuonna 2050. Tämän keskustelun jälkeen ryhmät äänestivät tulevaisuuspyörässä esille nousseista teemoista tärkeimmät haasteet (kuvat 3 ja 5) ja niiden työstämistä jatkettiin tulevaisuustaulukossa (taulukot 2 ja 3).

Kuva 2. Turku/Ryhmä 1: Alueen matkailu ja elämäntuotanto vuonna 2008 ja jatkotehtävänä: miten energian niukentuminen ja kallistuminen vaikuttaa toimialaan.

Kuva 3. Turku/Ryhmä 1: Matkailu ja elämäntuotanto vuonna 2050 ja jatkotehtävänä: äänestää kolme tärkeintä tulevaisuusteemaa (rastit).

Ympäristö

ilmastonmuutos
kestävyys (puhdas vesi, luonto)
turvallisuus
monimuotoisuus
+ Suomi turvallinen, toimiva

Kohteet

veturit
käyntikohteet
luontokohteet
– profiloituminen eläke-kohteisiin

Työvoima

kausityövoima
saatavuus

Markkinointi

+ lisääntyvät ryhmät nyt, tulevaisuudessa individualit

Liitännäistoimialat

+ ostovoima

Toimialaimago

enemmän bisnekseen
liiketalousosaaminen
toiminta
– ”mummoistuminen”

Historia + kulttuuri

saavutettavuus
kestävyys
aitous
mielikuva
turkulaisuus
+ kulutus ja kiinnostus kasvavat

Infra

liikenneväylät
liikennevälineet
reitit
rakennettu ymp. (majoitus)
+ bussiliikenne / julk. liikenne
– kohdelogistiikka haastavampi

Asiakkaat

asiakas-turisti
segmentit
matkan tarkoitus
rahankäyttö

Kehittäjät

osaamisen siirto
tiedon pureksinta
– arvokeskustelu
– tiedon häviäminen

Matkailutulo

Palveluiden käytettävyys
+ varakk. ”eläkel.”

Sesongit

4 vuodenaikaa
koulujen loma-ajat
+ sesonkiriippumattomuus

Osaaminen

kielitaito
liiketoimintaosaaminen
peruskoulutus
yhteistyö
+ osaamisen tarve kasvaa
– kustannukset kasvaa

Palveluntarjoajat

+ tarvitsee palvelua

Jakelukanavat

– ei osaa hyödyntää on ”printtikansaa”

Tuotekehitys

Tuotteistaminen
Ikääntyminen

Kuva 4. Turku/Ryhmä 2: Alan matkailu ja elämystuotanto vuonna 2008 ja jatkotehtävänä: miten ikääntyminen vaikuttaa toimialaan?

Kuva 5. Turku/Ryhmä 2: matkailu ja elämystuotanto vuonna 2050 ja jatkotehtävänä: äänestää kolme tärkeintä tulevaisuusteemaa (rastit).

Tulevaisuuspyöräosion lopuksi työryhmiä pyydettiin äänestämään: mitkä kolme teemaa vuoden 2050 aikajänteellä tehdyissä tulevaisuuspyörissä ovat niin tärkeitä, että ne pitäisi ottaa jatkokäsittelyyn. Työryhmien jokaisella jäsenellä oli kolme ääntä käytössään. Äänestyksessä ääniä saivat:

Ryhmässä 1:

- Ympärivuotista esim. veneily, golf, hiihtoputki (3)
- Liikenne (raide, vaihtoehtoinen) (3)
- Itämeri (puhdas, vihreä) (3)
- Aktiivinen elämymatkailu (pienryhmät, yksittäiset matkailijat) (3)
- Wellness (2)
- Perinteiset arvot (2)
- Sopivan lämmin lomakohde (1)

Ryhmässä 2:

- Back to the basics (3)
- Ympäristö (puhdas Itämeri ja saariston asutus) (3)

- Yhteisöllisyyden lisääntyminen (2)
- Suvun/perheen merkityksen kasvaminen (2)
- Sesongit hämärtyneet (2)
- Virtuaalimatkailu (2)
- Turvallisuus (1)
- Sähköisen maailman (tiedon hankinta ja ostaminen) vahvistuminen (1)
- Saavutettavuus: mm. Elsa (1)
- Käyttäjätiedon ja käyttäytymisen keruusysteemit (1)

Jatkokäsittelyyn ryhmässä 1 valikoitui ”käsien tekemistä – aistein kokemista – elämyksiä” ja ryhmässä 2 vastaavasti ”Back to the basics”. Nämä teemat avattiin seuraavassa ryhmätyötehtävässä nk. ACTVOD-tulevaisuustaulukossa (taulukot 2 ja 3):

Taulukko 2. Turku/Ryhmä 1. Tulevaisuustaulukko tulevaisuuspyörässä äänestyksen voittaneesta teemasta.

<i>Aihe</i>	<i>Käsien tekemistä – aistein kokemista – elämyksiä</i>	
<i>Mitä?</i>	Luontoretki (sienestys, marjastus) Metsästys/kalastus	”Matka maalle” (leivonta, käsityöt, eläinten hoito) ”Nikkarivi” (halon hakkuu, tulen teko, pajupillin teko, viljely)
<i>Kuka?</i>	Luonto-oppaat Käsityöläiset	Maaseudun matkailukohteet Kaupungin käsityöasemat ja museot
<i>Kenelle?</i>	Vastapainoa ubiikkielämää eläville kaupunkilaisille Nostalgiamatka	
<i>Arvot</i>	Puhtaus Rauha Itse tekeminen	Luonnonläheisyys Vuorovaikutus kasvokkain
<i>Esteet?</i>	Osaajien puute Vieraantuneisuus Luonnon saastuminen	
<i>Ajurit?</i>	Ubiikkiyhteiskunta Puhdas luonto Aidot miljööt	Aidot osaajat Toiminnan tukeminen (valtio) julkisin varoin

Taulukko 3. Turku/Ryhmä 2. Tulevaisuustaulukko tulevaisuuspyörässä äänestyksen voittaneesta teemasta.

<i>Aihe</i>		<i>Back to the basics</i>	
<i>Mitä?</i>	Perinteisiin töihin osallistuminen – kokonaisvaltainen elämys Seikkailu – survival, kilpailut	Osa luontoa – ajattelun mukaiset tuotteet Luksus, ”henkilökohtaisuus”	
<i>Kuka?</i>	Erikoistunut palvelutuottajayritys Erikoistuneet ohjelmapalveluyritykset		
<i>Kenelle?</i>	Uusavuttomille, ”kaupunkilaisille”, juurettomille Niille, jotka tulevat tutustumaan maahamme (= kv. asiakkaat) Harrastajat, kilpailuhenkiset, yritysten henkilöstöt (tiimi), yksittäiset (yksilö)		
<i>Arvot</i>	Kestävä kehitys Perinteet Omat fyysiset rajat ”narsismi + idolisuus”	Terveys + hyvinvointi	
<i>Esteet?</i>	Itämeri ei pelastukaan Ilmastonmuutos – lennot loppuu, polttoaineet Lama – ostokyky	Vapaa-ajan puute (työnantaja omistaa) Virtuaalimatkailu syö asiakkaat, kunto ei riitä Työvoiman puute	Rahan puute
<i>Ajurit?</i>	Kysyntä, tarve + haluttavuus, käyttäjä-tietämys Arvot Kysynnän herättäminen Kansainvälistyminen	Ympäristön muutos Kuluttaminen	

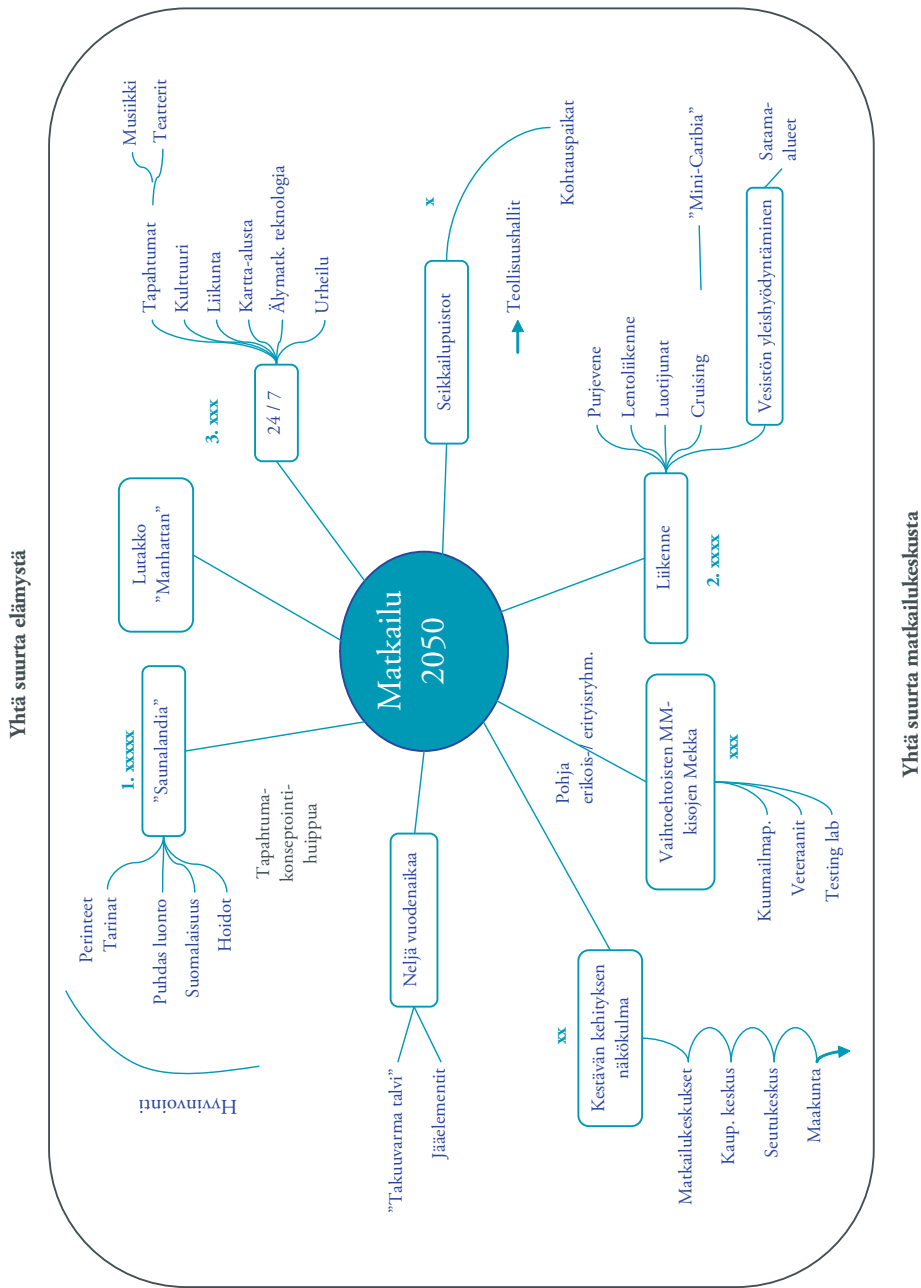
2.2. Jyväskylä

Jyväskylässä järjestetyssä matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutuksessa työskenteli rinnakkain kaksi työryhmää, jotka tekivät kumpikin kaksi tulevaisuuspyörää ja yhden tulevaisuustaulukon.

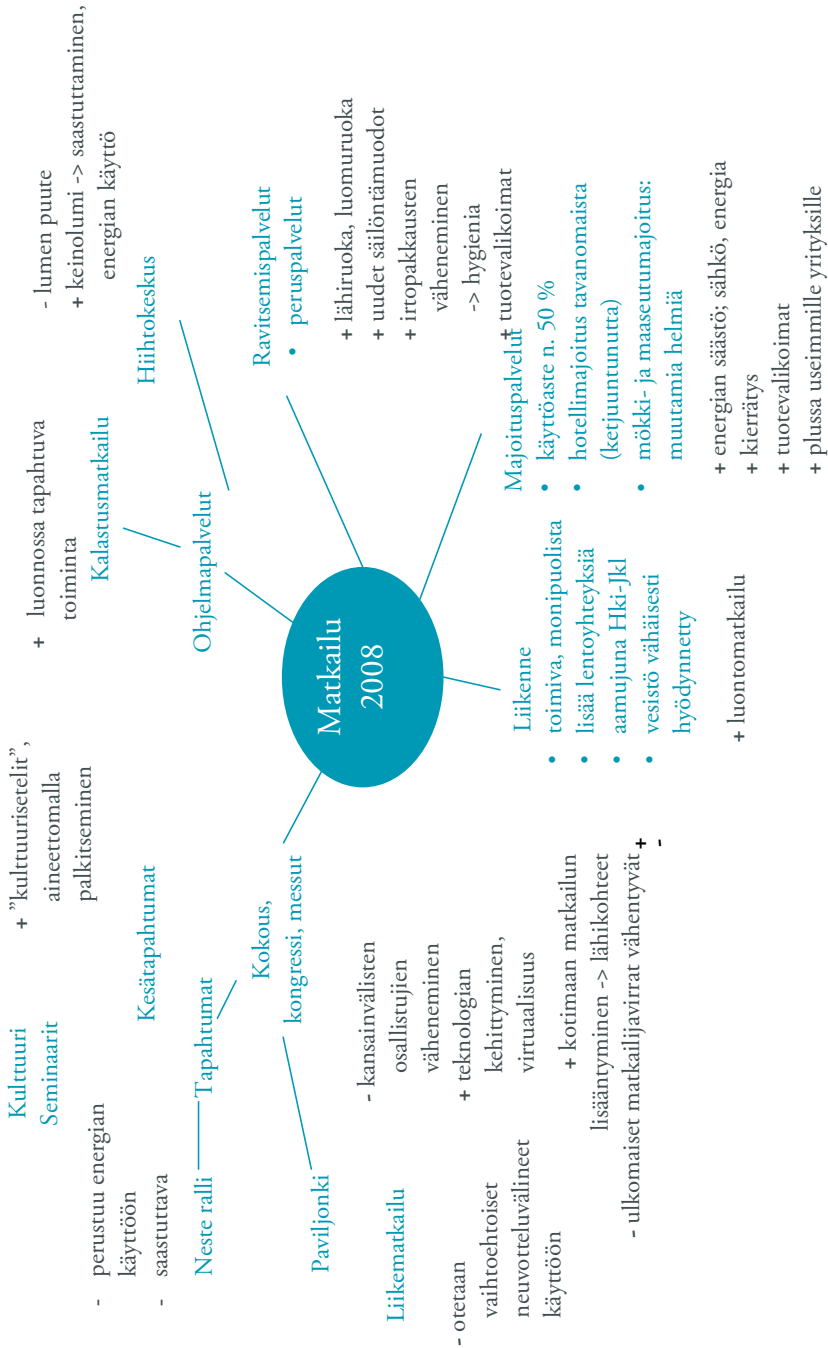
Ensimmäisessä tulevaisuuspyörässä asiantuntijoita pyydettiin aluksi keskustelemaan alueen matkailun ja elämystuotannon nykytilasta: minkälaista Jyväskylän seudun matkailu ja elämystuotanto on vuonna 2008? Seuraavassa työvaiheessa työryhmiä pyydettiin arvioimaan millä tavalla tietyt tulevaisuushaasteet vaikuttavat alueen matkailuun ja elämystuotantoon. Ryhmä 1 tarkasteli ikääntymisen vaikutusta (kuva 6) ja ryhmä 2 kestävän kehityksen vaikutusta (kuva 8). Vaikutukset merkittiin tulevaisuuspyörään plus- ja miinusmerkeillä ja lyhyillä kuvauksilla.

Ryhmätyön toisessa vaiheessa tehtiin toinen tulevaisuuspyörä vuoden 2050 ai-

kajanteella (kuvat 7 ja 9). Osallistujia pyydettiin keskustelemaan siitä, minkälaista alueen matkailu ja elämystuotanto on ja minkälaista sen pitäisi olla vuonna 2050. Tämän keskustelun jälkeen ryhmät äänestivät tulevaisuuspyörässä esille nousseista teemoista tärkeimmät haasteet ja niiden työstämistä jatkettiin tulevaisuustaulukossa (taulukot 4 ja 5).

Kuva 7. Jyväskylä/Ryhmä 1: Matkailu ja elämystuotanto vuonna 2050 ja jatkotehtävänä: äänestää kolme tärkeintä tulevaisuusteemaa (rasti).

Kuva 8. Jyväskylä/Ryhmä 2: Alueen matkailu ja elämäntuotanto vuonna 2008 ja jatkotehtävänä: miten energian niukentuminen ja kallistuminen vaikuttaa toimialaan?

Kuva 9. Jyväskylä/Ryhmä 2: Matkailu ja elämystuotanto vuonna 2050 ja jatko-tehtävänä: äänestää kolme tärkeintä tulevaisuusteemaa (rastit).

Tulevaisuuspyöräosion lopuksi työryhmiä pyydettiin äänestämään: mitkä 3 teemaa vuoden 2050 aikajänteellä tehdyissä tulevaisuuspyörissä ovat niin tärkeitä, että ne pitäisi ottaa jatkokäsittelyyn. Työryhmien jokaisella jäsenellä oli kolme ääntä käytössään. Äänestyksessä ääniä saivat:

Ryhmässä 1:

- Saunalandia (4)
- Liikenne (mm. lentoliikenne, luotijunat, purjeveneet) (4)
- 24/7 (3)
- Vaihtoehtoisten MM-kisojen Mekka (3)
- Kestävän kehityksen näkökulma (2)
- Perinteet, tarinat (1)

Ryhmässä 2:

- Ekologisuuskuulttuuri matkapäätöksissä (3)
- Aitous – mm. 60-luku, vanhat hyvät ajat (2)
- Ympäri vuotinen kesämatkailu (2)
- Matkailijavirrat etelästä pohjoiseen (1)
- Sirut, tunnistaminen (1)

Jatkokäsittelyyn ryhmässä 1 valikoitui ”The Saunalandia” ja ryhmässä 2 vastavasti ”Ekologisuuskuulttuuri”. Nämä teemat avattiin seuraavassa ryhmätyötehtävässä ACTVOD-tulevaisuustaulukossa (taulukot 4 ja 5):

Taulukko 4. Jyväskylä/Ryhmä 1: Tulevaisuustaulukko tulevaisuuspyörässä äänestyksen voittaneesta teemasta.

<i>Aihe</i>	<i>The Saunalandia</i>			
<i>Mitä?</i>	FYYSINEN ILMENTYMÄ: Koesaunat Saunajuna Saunalaiva	PERINTEET/ TARINAT: Saunakylä Suomalaisuus Perinnehoidot Tarinoiden tuoteistaminen Historia/myytit/hahmot	TEKNOLOGIA: Saunatyypit / mahd. Saunojen pilotti-laakso Virtuaalisuuna	HENKINEN PUOLI/ SISÄLTÖ: Rentoutuminen Yhteisöllisyys Puhdistava kokemus
<i>Kuka?</i>	Yritykset Kuljetusyhtiöt Valmistajat	Sisällöntuotantofirmat Tutkijat (etnologit ym.) Mainostoimistot Kustantajat Virtuaalihahmot Yritykset	Harvia Läsnä-älyä tuottavat tahot	Wellness-yritykset
<i>Kenelle?</i>	Paikalliset asukkaat -> aitouden merkki Hyvinvointia, autenttisuutta ym. hakeville matkailijoille ← kotimaiset kv. matkailijat			
<i>Arvot</i>	Suomalaisuus Perinteet Oma hyvinvointi Kestävä kehitys		Yhteisöllinen Luova/inspiroiva ympäristö Moniaistisuus Liiketoiminnallisesti tervettä	
<i>Esteet?</i>	Ympäristöesteet Lääketieteelliset tutkimukset Idea varastetaan/toteutetaan muualla		Rahan puute	
<i>Ajurit?</i>	TE-Keskus? MEK		Harvian saunakylän kotipaikka Suomalaisuuden kehto (k-s) Hyvinvoinnin piilaakso	

Taulukko 5. Jyväskylä/Ryhmä 2: Tulevaisuustaulukko tulevaisuuspyörässä äänestyksen voittaneesta teemasta.

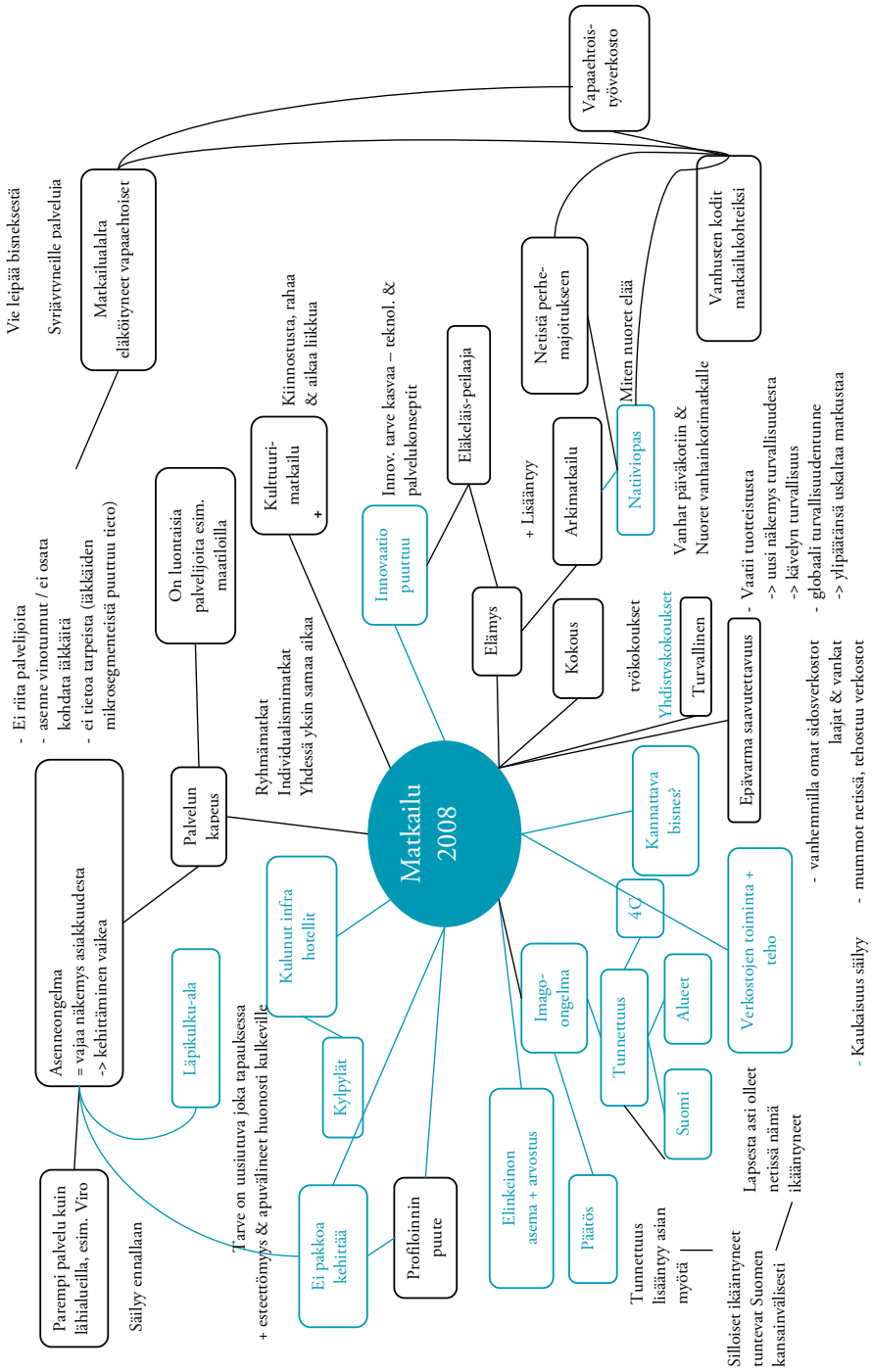
<i>Aihe</i>	<i>Ekologisuuskulttuuri</i>	
<i>Mitä?</i>	Teknologia apuna, mutta halu kokeilla aitoa esim. hiihtohissin tunnistesiru, lumen kokeminen aitoa	(Miksi) Laskettelu (loppuu?) 2050 Lumi häviää, keinolumi epäekologista ja kallista Laskettelusimulaattori Virtuaalimaailma: epäekologiset asiat tehdään virtuaalisesti, osittain sekoitetaan todellisuus ja fiktio
<i>Kuka?</i>	Matkailupalveluja tuottavat yritykset alihankkijoineen	
<i>Kenelle?</i>	Asiakkaat Ympäristö, luonto, eläimet, kasvit	
<i>Arvot</i>	Arvomaailma, kestävyys, vastuullisuus, aitous, ympäristön huomioiminen valinnoissa	
<i>Esteet?</i>	Kustannukset, jos hinta/laatu ei kohta, liian kallista. Itsekkyys – ei ajatella yhteisvastuullisesti ja loppuun asti	
<i>Ajurit?</i>	Ilmastonmuutos, huoli, yleinen asennemuutos, (yhteisöllisyys), teknologian kehittymisen myötä keksitään uusia tapoja, bisnes-suunta -> kysyntä	

2.3. Helsinki

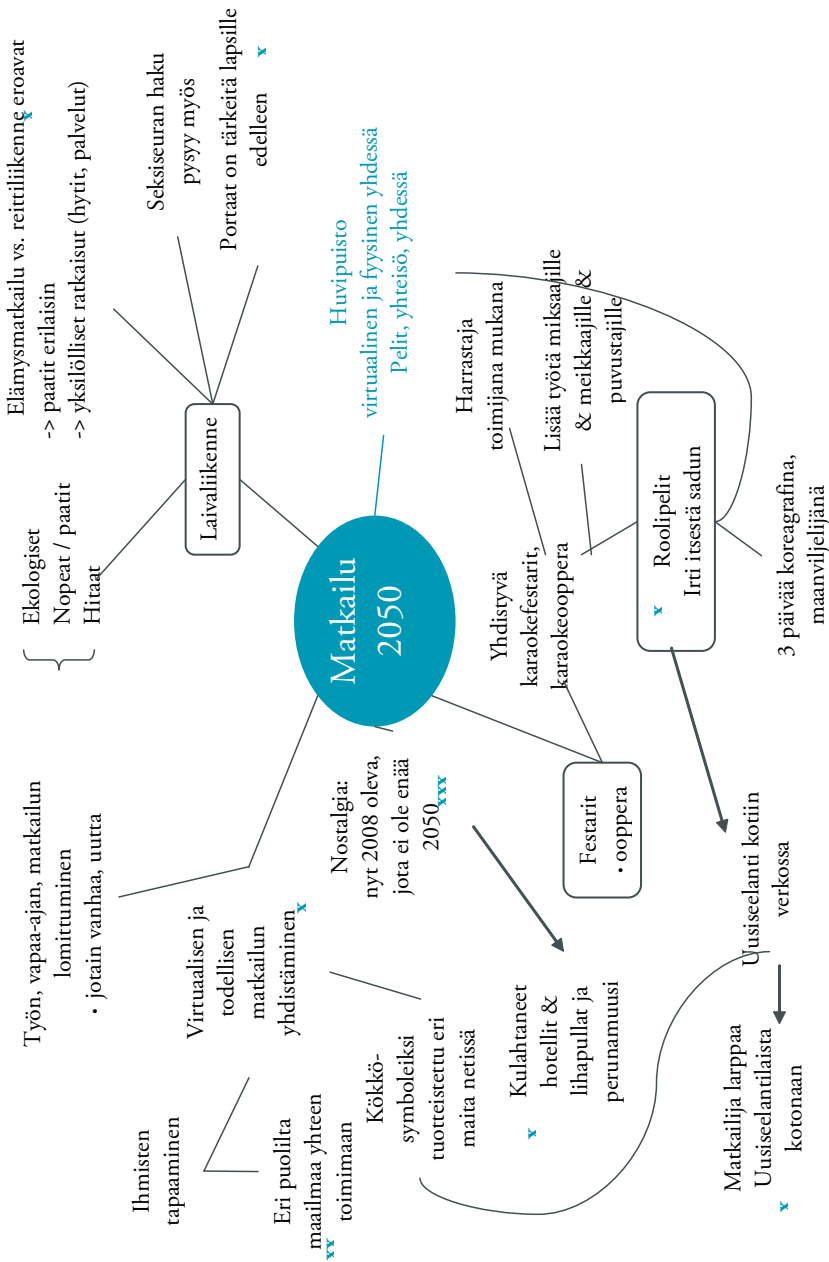
Helsingissä järjestetyssä matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutuksessa tehtiin kaksi tulevaisuuspyörää ja yksi tulevaisuustaulukko.

Ensimmäisessä tulevaisuuspyörässä asiantuntijoita pyydettiin aluksi keskustelemaan alueen matkailun ja elämystuotannon nykytilasta: minkälaista Helsingin seudun matkailu ja elämystuotanto on vuonna 2008? Seuraavassa työvaiheessa osallistujia pyydettiin arvioimaan millä tavalla tietyt tulevaisuushaasteet vaikuttavat alueen matkailuun ja elämystuotantoon. Ryhmä valitsi tarkasteltavaksi trendiksi ikääntymisen. Vaikutukset merkittiin tulevaisuuspyörään plus- ja miinusmerkeillä ja lyhyillä kuvauksilla (Kuva 10).

Ryhmätyön toisessa vaiheessa tehtiin toinen tulevaisuuspyörä vuoden 2050 aikajänteellä. Osallistujia pyydettiin keskustelemaan siitä, minkälaista alueen matkailu ja elämystuotanto on ja minkälaista sen pitäisi olla vuonna 2050 (kuva 11). Tämän keskustelun jälkeen ryhmä äänesti tulevaisuuspyörässä esille nousseista teemoista tärkeimmät haasteet ja niiden työstämistä jatkettiin tulevaisuustaulukossa (taulukko 6).

Kuva 10. Helsinki: Alueen matkailu ja elämystuotanto vuonna 2008 ja jatkotehtävänä: miten ikääntyminen vaikuttaa toimialaan?

Kuva 11. Helsinki: Matkailu ja elämystuotanto vuonna 2050 ja jatkotehtävänä: äänestää kolme tärkeintä tulevaisuusteemaa (rastit).

Tulevaisuuspyöräosion lopuksi työryhmää pyydettiin äänestämään: mitkä kolme teemaa vuoden 2050 aikajänteellä tehdyssä tulevaisuuspyörässä ovat niin tärkeitä, että ne pitäisi ottaa jatkokäsittelyyn. Työryhmän jokaisella jäsenellä oli kolme ääntä käytössään. Äänestyksessä ääniä saivat:

- Nostalgia – nyt vuonna 2008 oleva, jota ei ole enää 2050 (3)
- Eri puolilta maailmaa yhteen toimimaan (2)
- Roolipelit, irti itsestä sadun maailmaan (1)
- Virtuaalisten ja todellisten maailmojen yhdistäminen (1)
- Elämymatkat vs. reittiliikenne eroavat (1)
- Portaat on tärkeitä lapsille edelleen (1)

Jatkokäsittelyyn valikoitui ”Nostalgia”. Tämä teema avattiin seuraavassa ryhmätyötehtävässä ACTVOD-tulevaisuustaulukossa:

Taulukko 6. Helsinki: Tulevaisuustaulukko tulevaisuuspyörässä äänestyksen voittaneesta teemasta.

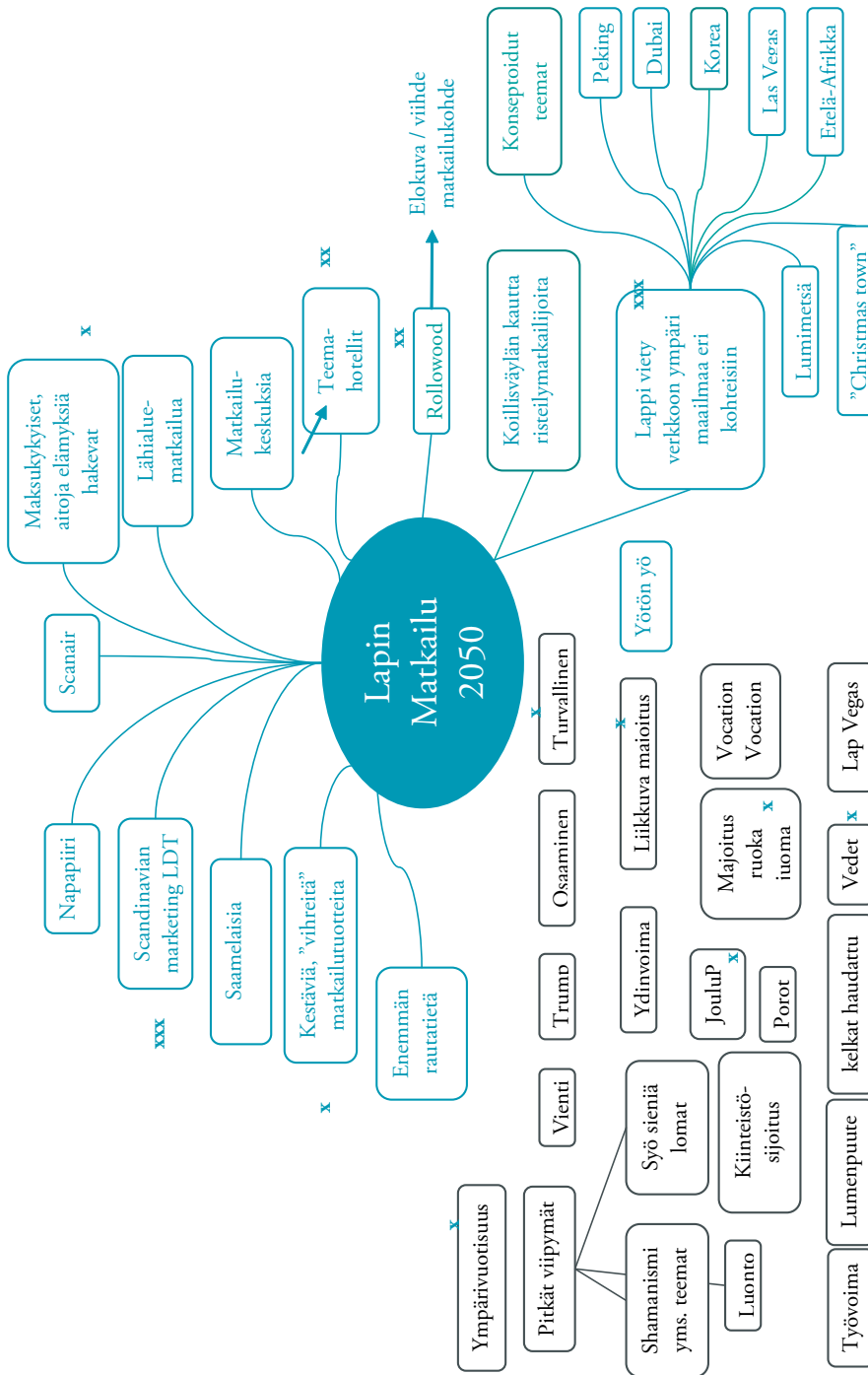
<i>Aihe</i>	<i>Nostalgia</i>
<i>Mitä?</i>	Tuotteistetut kulahtaneet hotellit, missä vain terveyspalvelut up to date + terveyspalvelut mukana Tuotteistetut lihapullat & muusi Espanjassa Virtuaalimatkat synnysijoille (muuttoliike)
<i>Kuka?</i>	Museovirasto suojelee ahkerasti edelleen Maakuntaliito & julkishallinto kaavoittaa muuttumattomaksi Aurinkomatkat tekee matkoja tyyliin 2008 retrokone & koko ympäristö, palveluntasoa myöten (Museovirasto?) yms. tuottaa myös elämyksellisiä ympäristöjä Netissä tuote, mitä käkisalmi oli Suomalaiset matkanjärjestäjät
<i>Kenelle?</i>	Suurten ikäluokkien lapset ja lapsenlapset Massamatkailua, se palaa, keihäsmatkat Saksalaiset, venäläiset -> lähtee Venäjälle
<i>Arvot</i>	Menneen arvostus ja säilytys, historian + hist. ympäristön arvostus Kestävä kehitys: kohteet kierrätykseen Turvallisuus
<i>Esteet?</i>	
<i>Ajurit?</i>	

2.4. Rovaniemi

Rovaniemellä järjestetyssä matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutuksessa tehtiin kaksi tulevaisuuspyörää ja yksi tulevaisuustaulukko.

Ensimmäisessä tulevaisuuspyörässä asiantuntijoita pyydettiin aluksi keskustelemaan alueen matkailun ja elämystuotannon nykytilasta: minkälaista Rovaseudun matkailu ja elämystuotanto on vuonna 2008? Seuraavassa työvaiheessa osallistujia pyydettiin arvioimaan millä tavalla tietyt tulevaisuushaasteet vaikuttavat alueen matkailuun ja elämystuotantoon. Ryhmä valitsi tarkasteltavaksi trendiksi ikääntymisen. Vaikutukset merkittiin tulevaisuuspyörään plus- ja miinusmerkeillä ja lyhyillä kuvauksilla (Kuva 12).

Ryhmätyön toisessa vaiheessa tehtiin toinen tulevaisuuspyörä vuoden 2050 aikajänteellä. Osallistujia pyydettiin keskustelemaan siitä, minkälaista alueen matkailu ja elämystuotanto on ja minkälaista sen pitäisi olla vuonna 2050 (kuva 13). Tämän keskustelun jälkeen ryhmä äänesti tulevaisuuspyörässä esille nousseista teemoista tärkeimmät haasteet ja niiden työstämistä jatkettiin tulevaisuustaulukossa (taulukko 7).

Kuva 13. Rovaniemi: Matkailu ja elämystuotanto vuonna 2050 ja jatkotehtävänä: äänestää kolme tärkeintä tulevaisuusteemaa (rastit).

Tulevaisuuspyöräosion lopuksi työryhmää pyydettiin äänestämään: mitkä kolme teemaa vuoden 2050 aikajänteellä tehdyssä tulevaisuuspyörässä ovat niin tärkeitä, että ne pitäisi ottaa jatkokäsittelyyn. Työryhmän jokaisella jäsenellä oli kolme ääntä käytössään. Äänestyksessä ääniä saivat:

- Lappi viety verkkoon + ympäri maailmaa eri kohteisiin (3)
- Scandinavian marketing LTD (3)
- Rollowood (elokuva/viihde matkailukohde (2)
- Teemahotellit (2)
- Liikkuva majoitus (1)
- Vedet (1)
- Joulupukki (1)
- Majoitus, ruoka, juoma (1)
- Ympärivuotisuus (1)
- Maksukykyiset aitoja elämyksiä hakevat asiakkaat (1)
- Kestäviä, ”vihreitä” matkailutuotteita (1)

Jatkokäsittelyyn valikoitui ”Lapin vienti”. Tämä teema avattiin seuraavassa ryhmätyötehtävässä ACTVOD-tulevaisuustaulukossa:

Taulukko 7. Rovaniemi: Tulevaisuustaulukko tulevaisuuspyörässä äänestyksen voittaneista teemasta.

<i>Aihe</i>	<i>Lapin vienti</i>	
<i>Mitä?</i>	Tuotteistetut joulumaat, joulupukit (Suomi-pukki) -> patentoidut Teematuotteet: lapin ruoka, midnight mushrooms, porotuotteet, kaamos	Lapin tarinat Virtuaaliset tuotteet Erikoistuneet tuotteet, ”Tunturisairaala”
<i>Kuka?</i>	Netti- ja mobiilikauppa Scandinavian Lapland Marketing LTD Worner Brothers, D. Trump etc.	
<i>Kenelle?</i>	Arabeille Dubai, Peking, Korea, Etelä-Afrikka Lapsiperheille	Seniorit ja juniorit Keskituloisille
<i>Arvot</i>	Aitous, Lappilaisuus Turvallisuus Puhtaisuus, hiljaisuus, tila	Asiakaskeskeisyys ”Yhdessä enemmän”
<i>Esteet?</i>	Yhteistyön puute ja ongelmat Kopiointi -> laadun varmistamisen ongelmat Kilpailun koveneminen	Investoinnin ja resurssien puute Väestökato
<i>Ajurit?</i>	Osaamis pääoman kehittäminen EU:n rahoituspolitiikka, direktiivit yms. Muutostalous -> lehmä turisteille	

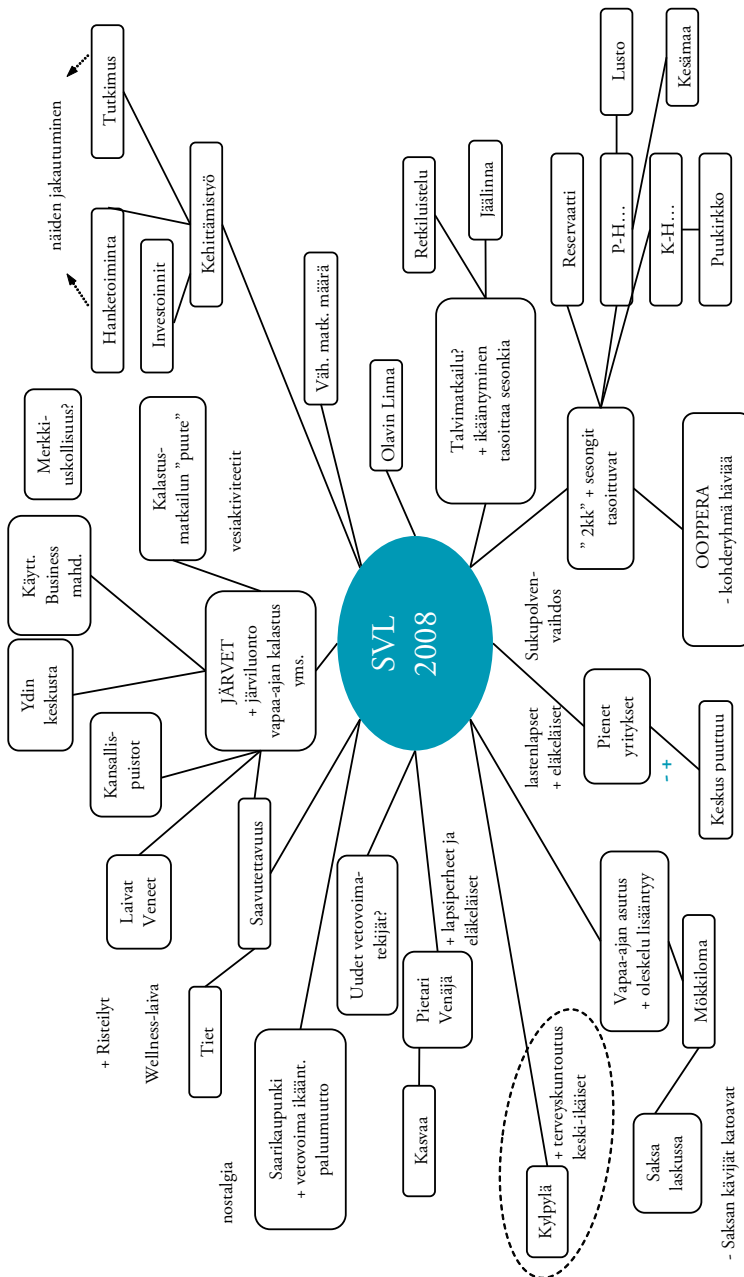
2.5. Savonlinna

Savonlinnassa järjestetyssä matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelman tulevaisuuskoulutuksessa tehtiin kaksi tulevaisuuspyörää ja yksi tulevaisuustaulukko.

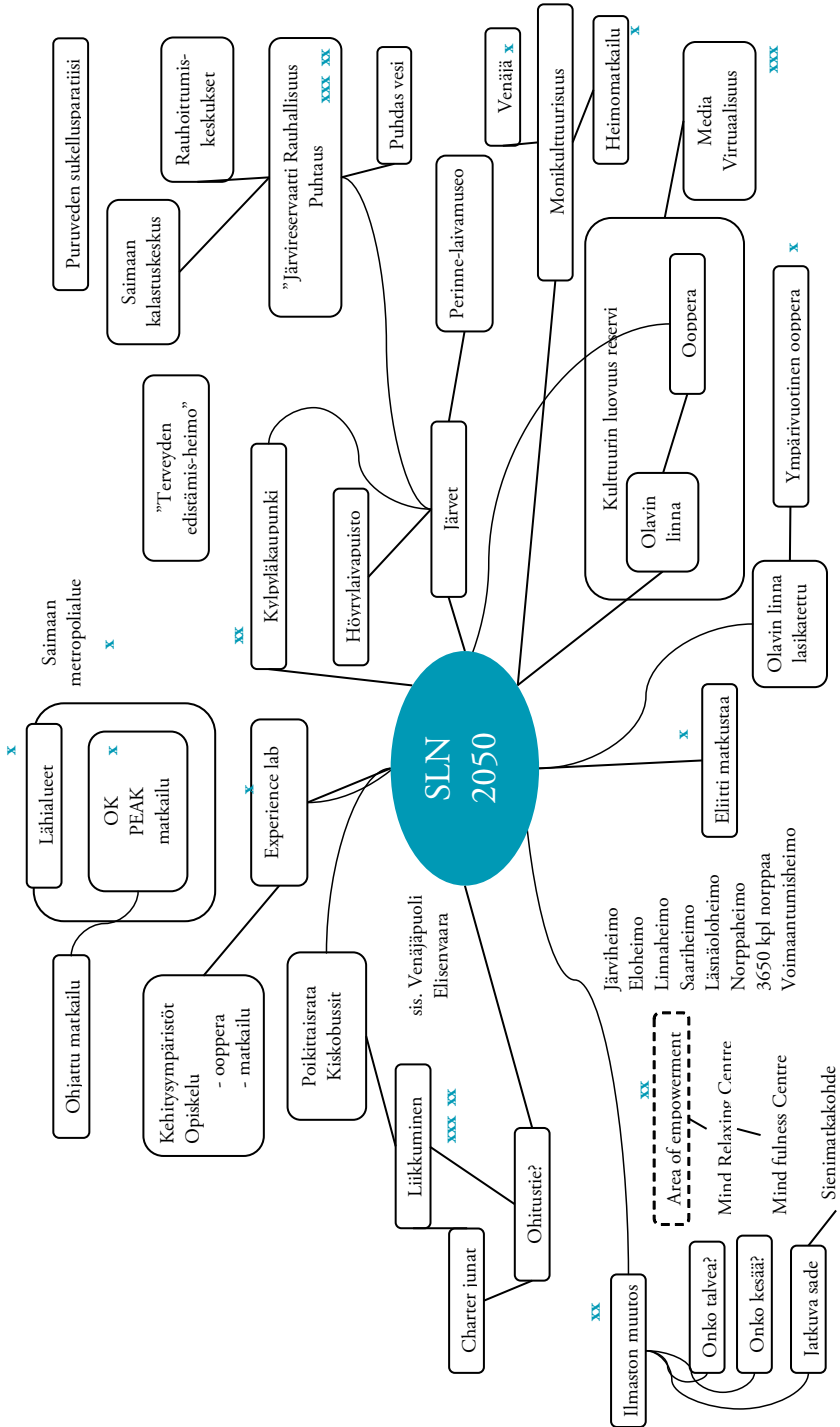
Ensimmäisessä tulevaisuuspyörässä asiantuntijoita pyydettiin aluksi keskustelemaan alueen matkailun ja elämystuotannon nykytilasta: minkälaista Savonlinnan seudun matkailu ja elämystuotanto on vuonna 2008? Seuraavassa työvaiheessa osallistujia pyydettiin arvioimaan millä tavalla tietyt tulevaisuushaasteet vaikuttavat alueen matkailuun ja elämystuotantoon. Ryhmä valitsi tarkasteltavaksi trendiksi ikääntymisen. Vaikutukset merkittiin tulevaisuuspyörään plus- ja miinusmerkeillä ja lyhyillä kuvauksilla (Kuva 14).

Ryhmätyön toisessa vaiheessa tehtiin toinen tulevaisuuspyörä vuoden 2050 aikajänteellä. Osallistujia pyydettiin keskustelemaan siitä, minkälaista alueen matkailu ja elämystuotanto on ja minkälaista sen pitäisi olla vuonna 2050 (kuva 15). Tämän keskustelun jälkeen ryhmä äänesti tulevaisuuspyörässä esille nousseista tee-

moista tärkeimmät haasteet ja niiden työstämistä jatkettiin tulevaisuustaulukossa (taulukko 8).

Kuva 14. Savonlinna: Alueen matkailu ja elämystuotanto vuonna 2008 ja jatko-tehtävänä: miten ikääntyminen vaikuttaa toimialaan?

Kuva 15. Savonlinna: Matkailu ja elämäntuotanto vuonna 2050 ja jatkotehtävänä: äänestää kolme tärkeintä tulevaisuusteemaa (rastit).

Tulevaisuuspyöräosion lopuksi työryhmää pyydettiin äänestämään: mitkä kolme teemaa vuoden 2050 aikajänteellä tehdyssä tulevaisuuspyörässä ovat niin tärkeitä, että ne pitäisi ottaa jatkokäsittelyyn. Työryhmän jokaisella jäsenellä oli kolme ääntä käytössään. Äänestyksessä ääniä saivat:

- Järvireservaatti (rauhallisuus ja puhtaus) (5)
- Liikkuminen (mm. poikittaisrata, kiskobussit, charterjunat, ohitustie) (4)
- Media, virtuaalisuus (3)
- Ilmastonmuutos (2)
- Kylpyläkaupunki (2)
- Area of Empowerment (Mind fulness centre, Mind Relaxing Centre) (2)
- Experience hub (1)
- Saimaan metropolialue (1)
- OK Peak -matkailukeskittymä (1)
- Ympärivuotinen ooppera (1)
- Eliitti matkustaa (1)

Jatkokäsittelyyn valikoitui ”Järvireservaatti”. Tämä teema avattiin seuraavassa ryhmätyötehtävässä ACTVOD-tulevaisuustaulukossa:

Taulukko 8. Savonlinna: Tulevaisuustaulukko tulevaisuuspyörässä äänestyksen voitaneesta teemasta.

<i>Aihe</i>	<i>Järvireservaatti</i>		
<i>Mitä?</i>	Wellness Keho Mieli		Henkinen ja fyysinen korjaamo
<i>Kuka?</i>	Sisällön tuottajat (globaalit)	Järvihyvinvointikeidas Lääketieteelliset instituutiot maksaa työnantajajat & yht.kunta	Globaalit
<i>Kenelle?</i>	Aktiivi-iässä olevat työntekijät		
<i>Arvot</i>	+ + Itsensä toteuttaminen -> itsensä arvostaminen Yhteisöllisyys – heimoutuminen + Terveys		
<i>Esteet?</i>			
<i>Ajurit?</i>			

3. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULEVAISUUSKUVISTA

Matkailun ja elämystuotannon kehittäjien peruskomuksissa korostuvat ympäristöajattelun kasvu, luontomatkailu (järvet, Itämeri ja Lapin luonto), nostalgia (60-luku, perinteinen maaseutu, historia, myytit ja tarinat), käsillä tekeminen ja aktiivilomat (perinteinen työ ja roolipelit), virtuaalituotteiden merkityksen kasvu sekä kansainvälisyys: Area of Empowerment, Mind fulness centre, Mind Relaxing Centre, Experience hub, OK Peak sekä ajatukset kansainvälisestä yhteistyöstä tuotteistamisessa ja markkinoinnissa (Scandinavian Lapland Marketing, Warner Brothers, D. Trump jne.) sekä Suomen vienti ulkomaille teemapuistoiksi jne. Tulevaisuuskoulutusverstaissa esille nousseet avainsanat olivat:

- Turku: Back to the basics (käsin tekemistä, aistein kokemista, elämyksiä)
- Jyväskylä: Saunalandia ja ekologisuuskulttuuri
- Helsinki: Nostalgia
- Rovaniemi: Lapin vienti
- Savonlinna: Järvireservaatti (henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin keidas)

Matkailun ja elämystuotannon tulevaisuuskoulutusverstaiden perusteella kestävä kehitys (esimerkiksi ympäristödirektiivien tiukkeneminen ja energian kallis-tuminen), ikääntyminen ja talouskriisi ovat matkailualaa ja elämystuotantoa seuraavina vuosina haastavia megatrendejä. Nämä kaikki megatrendit voivat vähentää kaukomatkoja – mutta samalla ne kaikki myös lisäävät lähimatkailua. Ihmisten vapaa-aika ei vähene (suurella osalla on käytössään myös rahaa), mutta etelänmatkat voivat vähetä – samoin kuin ”englantilaisten pohjoisen matkat” (eli kaukomatkailu kumpaankin suuntaan). Aika ja raha käytetään kotimaan matkailuun. Nousevia trendejä ovat mm. nostalgia, aitous sekä hyvinvointi ja terveys.

Vaikka kaukomatkailu voi kokonaisuutena vähentyä, niin kalliimmat ja profiloituneet kaukomatkat voivat silti samaan aikaan kasvaa. Keskiluokka voi lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä vähentää ulkomaan matkojaan, mutta äkkirikkaat ja rikas-tuva keskiluokka mm. Venäjällä ja Aasiassa matkustaa ja nauttii elämästään. Eliitti

matkustaa aina. Olennaista eliitin kaukomatkailussa on painottuminen kalliisiin ja laadukkaisiin tuotteisiin.

Myös työmatkailu voi toistaiseksi jatkua entiseen tapaan tai jopa kasvaa maailman moninapaistuksessa ja globaalitalouden taas päästessä täyteen vauhtiin. Lama voi hetkeksi vähentää varsinkin kehittämispäivien kaltaisia työn ja viihteen yhdistäviä matkoja sekä markkinointiin liittyvää asiakkaiden kestitsemistä. Mutta työntekijöiden arkityöhön liittyvät työmatkat jatkuvat entiseen tapaan. Tämä on ajuri muun muassa Stop over ja gateway -matkailulle, joka sopii mm. Hki-Vantaan tyyillisille läpikulkupaikoille. Sisällöllisesti kaikissa verstaissa nousi esille joitakin vahvoja painotuksia:

1. *Nostalgia = aito perinne + uusin hi-tech*: tuotteet, joissa johonkin vahvaan perinteeseen on liitetty uusin teknologia tai käyttökulttuuri. Esimerkiksi Saunalandia – tai perinne tuotteistettuna nuorille: virtuaalisaunat, Kalevala-roolipelit jne.
2. *Ympäristö ja puhdas luonto*: ekologisuus-kulttuuri valinnoissa, luontomat-kailu ja rauhoittuminen
3. *Ylelliset terveys- ja hyvinvointipalvelut*: Tunturisairaalat, Järvikeys, Wellness-laivat, jne.
4. *Monipuolinen ja helppo saavutettavuus*: lentokentät, poikittaisraiteet, luotijunat, junabussit, charterjunat, purjelaivat, ohikulkutiet, portaattomat tilat (vanhuksille ja lapsille)
5. *Uusi teknologia*: virtuaalisuus ja sirut (mm. tunnistaminen)

Esimerkiksi Turun verstaissa korostui back to the basics – mikä voi tarkoittaa käytännössä muun muassa matkaa maalle, perinteisiin töihin osallistumista (viljelyä, halon hakkuuta, leivontaa, käsitöitä, eläinten hoitoa), luontoretkiä (sienestys, marjastus), metsästystä ja kalastusta, käsin tekemistä (tulentekeä, nikkarointia, kuten pajupillin tekoa), aistein kokemista, seikkailuja, survival-kilpailuja ja ”oleme osa luontoa” mukaisia tuotteita. Tämän vision taustalla on ajatus kokonaisvaltaisista elämyksistä ja henkilökohtaisista luksustuotteista. Palveluita tuottavat erikoistuneet palveluntuottajayritykset ja niitä markkinoivat ja tuotteistavat ohjelmistopalveluyritykset. Tulevaisuuspyörissä nousivat lisäksi esille seuraavat teemat: ympärivuotiset tuotteet (tai tuotteita koko vuoden ajalle: esim. veneily, golf,

hiihtoputki), liikenne/saavutettavuus (mm. Elsa), Itämeri, wellness, perinteiset arvot, sopivan lämmin lomakohde, yhteisöllisyyden lisääntyminen, suvun/perheen merkityksen kasvaminen, virtuaalimatkaileminen (sähköisen maailman vahvistuminen), turvallisuus sekä käyttäjätiedon ja käyttäytymisen keruusysteemit. Heikoksi signaaliksi voidaan nostaa sesonkien hämärtyminen.

Vastaavasti Jyväskylän verstaassa nousi esille idea Saunalandiasta, jonka fyysisiä ilmentymiä ovat mm. saunajunat ja -laivat sekä erilaiset koesaunat. Perinteiden ja tarinoiden tasolla Saunalandia tarkoittaa mm. saunakylää, suomalaisuutta (ja toisella rannalla huutaa toinen samanlainen), perinnehoidoja, tarinoiden (kuten esimerkiksi historian ja myyttien) tuotteistamista. Teknologian näkökulmasta Saunalandia tarkoittaa saunojen pilottilaaksoa, saunatyypin testaamista ja virtuaalisaunoja. Henkisesti Saunalandia tarkoittaa rentoutumista, yhteisöllisyyttä ja puhdistavaa kokemusta. Toinen vahvasti esille noussut teema oli ekologisuus-kulttuuri. Tämä visio liittyy yhteen halun kokea jotakin aitoa ja toisaalta huipputeknologian. Ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvät seikat korostuvat yhä enemmän ihmisten valinnoissa (tai ainakin lainsäätäjän toimissa). Pieniä, ekologisesti rakennettuja keskuksia. Laskettelu ja kaukomatkat menettävät suosiotaan luonto- ja virtuaalimatkailemisen suosio vastaavasti kasvaa (voisiko laskettelu siirtyä luonnonrinteisiin – tai ennallistettuihin?). Tulevaisuuspyörässä nousivat lisäksi esille seuraavat teemat: 24/7, vaihtoehtoisten MM-kisojen Mekka, perinteet, tarinat, 60-luku, vanhat hyvät ajat ja ympärivuotinen kesämatkaileminen (esimerkiksi teknologian ja lasikatteiden avulla – mutta ekologisesti maalämmöllä tms. suljettuna systeeminä). Heikoksi signaaliksi voidaan tulkita ajatus siitä, että matkailijavirrat kääntyvät etelästä pohjoiseen.

Helsingin verstaan avainsanaksi nousi nostalgia – esimerkiksi tuotteistetut ”kulahtaneet” hotellit missä vain. Matkasta tehdään retrolentokoneilla. Myös palveluvientiä pohdittiin nostalgian näkökulmasta: tuotteistetut lihapullat ja muusi Espanjassa. Teknologiassa nousi esille virtuaalimatkaileminen: esimerkiksi virtuaalimatkat synnyinsijoille. Terveyspalveluiden kasvavaan kysyntään uskotaan myös Pääkaupunkiseudulla. Vision toteuttaminen edellyttää mm. museoiden sekä matkailemisen ja elämyspalvelun toimijoiden yhteistyötä. Vuonna 2050 nostalgiaa on massamatkaileminen (Keihäsmatkat palaavat muotiin). Hieman lyhyemmällä aikavälillä nostalgiaa kaipaavat suurten ikäluokkien lapset ja lapsenlapset – sekä venäläiset, saksalaiset ja ruotsalaiset, jotka tulevat tutustumaan oman maansa historiaan Suomessa (soti-

en paikat, arkkitehtuuri jne.). Venäläiset yms. vähemmistöt (maailman kaikissa maissa) haluavat tehdä nostalgiamatkoja myös entisiin kotimaihinsa. Tulevaisuuspyörässä nousivat lisäksi esille mm. seuraavat teemat: eri puolilta maailmaa yhteen toimimaan, roolipelit (irti itsestä sadun maailmaan), virtuaalisten ja todellisten maailmojen yhdistäminen ja mikrotason saavutettavuus: portaat ovat tärkeitä lapsille ja lapsiperheille edelleen. Heikoksi signaaliksi voisi tulkita väitteen siitä, että elämysmatkat ja normaali reittiliikenne etäännyvät toisistaan...

Rovaniemen verstaassa nousi esille mielenkiintoinen ajatus Lapin viennistä. Jos trendinä on lähimatkailun kasvu, niin miten Lapista saadaan lähimatkailua arabeille? Viemällä Lappi Euroopan, USA:n, Lähi-Idän, Afrikan ja Aasian markkinoille. Tämä visio sisältää tuotteistettuja Joulumaita ja patentoituja Suomijoulupukkeja maailmalla. Visio sisältää myös virtuaalisen Lapin – esimerkiksi Joulupukkeja, tonttuja, poroja, lunta, lahjoja jne. Second lifessä, Face bookissa jne. Nostalgian, aitouden ja perinteiden merkityksen kasvaessa myös teematuotteiden, kuten lapin ruoan, Midnight mushrooms, porotuotteiden sekä kaamoksen ja Lapin tarinoiden (esimerkiksi shamaanien ja saamelaisen alkuperäisväestön) merkitys kasvaa. Uusia teematuotteita voisivat olla mm. Tunturisairaalat (yms. teemasairaalat). Tuotteistamisessa voitaisiin ottaa kansainvälistymisaskel Pohjoismaiseen yhteistyön suuntaan: Scandinavian Lapland Marketing. Tai jopa kauemmas: Warner Brothers, D. Trump jne. Tulevaisuuspyörässä nousi lisäksi esille ympärivuotisuus, Rollowood (elokuvaan ja viihteeseen perustuva pohjoinen matkailukohde) liikkuva majoitus ja vesien parempi hyödyntäminen sekä kestävä kehitys (”vihreät” matkakohteet).

Savonlinnan järvireservaatti puolestaan on henkinen ja fyysinen korjaamo, joka huolehtii kehon ja mielen hyvinvoinnista. Järvihyvinvointikeidas kerää yhteen kansalliset ja kansainväliset lääketieteelliset instituutiot ja hyvinvointipalveluiden tuottajat. Keidas tukee itsensä toteuttamista ja itsensä arvostamista. Tuotteet ovat yhteisöllisiä – erilaisille moderneille heimoille (elämäntavoille ja tarpeille) profiloituja. Visio edellyttää seudullista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä – Saimaan metropolialuetta. Tulevaisuuspyörässä esille nousseita käsitteitä olivat mm. Kylpyläkaupunki, Area of Empowerment (Mind Fulness Centre, Mind Relaxing Centre), Experience hub ja OK Peak -matkailukeskittymä. Ooppera on vuonna 2050 lasikatettu ja ympärivuotinen. Järvireservaattikonseptin kehittäminen edellyttää innovatiivista panostamista myös liikkumiseen/alueen saavutettavuuteen:

mm. poikittaisrataan, kiskobusseihin, charterjuniin ja ohitustiehen. Järvessä matkaa Wellness-laiva (tai hyvinvointipalveluita tarjoavia yrityksiä yhteen keräävä laivahotelli). Myös virtuaalisuudesta on otettava kaikki hyöty irti ja (moni)media-osaamiseen on panostettava vahvasti.

LÄHTEET

- Ahvenainen, M. & Hietanen, O. (2007) Pirkanmaan palvelustrategia 2013. Pirkanmaan TE-keskuksen julkaisuja 1/2007.
- Anis, M. – Heliö, T. – Hietanen, O. & Marttinen, J. (2007) Kohti monikulttuurista Varsinais-Suomea – Varsinais-Suomen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tilastoselvitys, haastattelut, tulevaisuusverstaat ja kysely. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Julkaisuja 2/2007.
- Checkland, P & Holwell, S (1998) Information, Systems and Information Systems. Chichester. Wiley.
- Checkland, P. & Scholes, J. (1990) Soft Systems Methodology in Action. Chichester. Wiley.
- Glenn, J.C. (1994) The Futures Wheel. AC/UNU Millennium Project. Futures Research Methodology. New York: United Nations.
- Heikkilä, K. & Hietanen, O. (2007) Etelä-Pohjanmaan luovien alojen yritystoiminnan kehittämissuunnitelma vuosille 2007–2013. Etelä-pohjanmaan liiton julkaisuja A:25. Seinäjoki 2007.
- Hietanen, O. (2008) Loppuraportti pääkaupunkiseudun matkailun tulevaisuusverstaista ja Delfoi-kyselystä. Tutu-eJulkaisuja 5/2008. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu.
- Kuusi, O. (2003) Delfoi-menetelmä. Teoksessa Kamppinen, M., – Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) (2003) Tulevaisuudentutkimus – menetelmät ja sovellukset. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 2. korjattu painos.
- Kuusi, O. (2003b) Delfoi-menetelmä. Teoksessa Vapaavuori, M. & von Bruun, S. (toim.) (2003) Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuudentutkimuksen seura, Acta Futura Fennuca 5. Tammer-Paino. Tampere 2003.
- Kuusi, O. & Kamppinen, M. (2003) Tulevaisuuden tekeminen. Teoksessa Kamppinen, M., – Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) (2003) Tulevaisuudentutkimus – menetelmät ja sovellukset. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 2. korjattu painos.
- Linstone, H.A. (1999) Decision Making for Technology Executives. Using Multiple Perspectives to Improve Performance. Artech House: Boston and London.

- Nurmela, J. (2003) Tulevaisuusverstas – Tulevaisuuden muovaamisen menetelmä. Teoksessa Vapaavuori M. & von Bruun, S. (toim.) (2003) Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Acta Futura Fennica No 5. Toinen uudistettu painos. Tammer paino Oy, Tampere.
- Rubin, A. (2003) Pehmeä systeemimetodologia tulevaisuuden tutkimuksessa. Teoksessa Kamppinen, M. – Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) (2003) Tulevaisuudentutkimus – menetelmät ja sovellukset. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 2. korjattu painos.
- Seppälä, Y. (2003) Tulevaisuustaulukkomenetelmä. Sovelluksena vanhustenhuolto. Teoksessa Vapaavuori, M. & von Bruun, S. (toim.) (2003) Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Acta Futura Fennica No 5. Toinen uudistettu painos. Tammer paino Oy, Tampere.

Muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta:

Tulevaisuudentutkimuksesta ja ennakkoinnista kiinnostuville on tarjolla runsaasti suomenkielisiä perusoppikirjoja. Aloittellevalle tulevaisuusmatkaajalle suositeltavaa lukemistoa ovat mm:

- Kamppinen, M. – Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) (2003) Tulevaisuudentutkimus – menetelmät ja sovellukset. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 2. korjattu painos.
- Mannermaa, M. (2008) Jokuveli – Elämä ja vaikuttaminen ubiikkiyhteiskunnassa. Wsoy pro.
- Mannermaa, M. (2004) Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus. Wsoy pro.
- Mannermaa, M. (1999) Tulevaisuuden hallinta. Wsoy.
- Stähle, P. & Wilenius, M. (2006) Luova tietopääoma – tulevaisuuden kestävä kilpailuetu. Edita Prima Oy.
- Vapaavuori, M. & von Bruun, S. (toim.) (2003) Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Acta Futura Fennica No 5. Toinen uudistettu painos. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Runsaasti sähköistä oppimateriaalia löytyy lisäksi Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ylläpitämästä Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali (TOPI) -portaalista: <http://www.tulevaisuus.fi/topi>.

Monipuolinen valikoima alakohtaisia tulevaisuusraportteja on saatavilla myös Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen sivuilta: <http://www.tse.fi/tutu> > Julkaisut.

MATKAILUN JA ELÄMYSTUOTANNON OSAAMISKEKUSOHJELMAN TULEVAISUUSKOULUTUS

Yhteenveto alueellisten koulutusverstaiden
menetelmistä ja tuloksista

Tulevaisuuden tutkimuskeskus toteuttaa vuosina 2008–2010 Matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskusohjelmalle valtakunnallista ennakointihanketta. Tulevaisuuskuvien lisäksi tavoitteena on myös lisätä alueellisten toimijoiden ennakointiosaamista. Siksi ennakointihankkeeseen on liitetty myös tulevaisuudentutkimuksen opetusta.

Tämä raportti sisältää käytännönläheisen kuvauksen alueellisista matkailun tulevaisuusverstaista, joissa käytettiin ryhmätyömenetelminä tulevaisuuspyörää ja tulevaisuustaulukkoa. Raportti on tarkoitettu tulevaisuudentutkimuksen ja ennakkoinnin oppikirjaksi matkailun ja elämystuotannon ammattilaisille.

Vaikka raportti käsittelee erityisesti matkailun ja elämystuotannon tulevaisuutta, se sopii työkirjaksi ja oppimateriaaliksi kaikille niille, jotka haluavat kehittää omaa toimintaansa ja ymmärrystänsä tulevaisuudentutkimuksen visionäärisillä verkosto- ja muutosjohtamisen menetelmillä.

AIEMMAT TUTU-JULKAISUT

2/2009 Ahvenainen, Marko – Hietanen, Olli & Huhtanen,
Heikki: Tulevaisuus paketissa. 51 s.

1/2009 Vironmäki, Emma & Jokinen, Leena: Uusi yliopisto
ja aluetehtävä. Loppuraportti. 49 s.

ISBN 978-951-564-974-4 (kirja)

ISBN 978-951-564-975-1 (pdf)

ISSN 1797-1284

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU
Turku School of Economics

Turun kauppa korkeakoulu
Tulevaisuuden tutkimuskeskus

www.tse.fi/tutu, tutu-info@tse.fi